

บทที่ 5

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ในบทที่ 5 นี้ต้องการที่จะเก็บข้อมูลและทำความเข้าใจว่า ความรู้สึกถึงขอบเขตและลักษณะการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนในชุมชนตามความหมายว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพนั้นเกิดขึ้นมาอย่างไร มีขอบเขตอย่างไร มีพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในลักษณะอื่นๆ ที่ไม่ใช่พื้นที่ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพหรือไม่และที่สำคัญพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดมีการเชื่อมโยงหรือมีความสัมพันธ์ต่อพื้นที่สามัญหรือพื้นที่ของชุมชนหรือไม่อย่างไร โดยจะทำการเก็บข้อมูลจากประวัติศาสตร์, ลักษณะทางกายภาพใน ส่วนต่างๆ ของพื้นที่วัดพระธาตุคอกยสุเทพ, ลักษณะการใช้พื้นที่, รูปแบบการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ ที่เกิดขึ้นตามการให้ความหมายของแต่ละกลุ่มประชากรที่ใช้พื้นที่, การเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่, กรรมสิทธิ์บนพื้นที่ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพ รวมถึงปัญหาที่พบในการใช้พื้นที่ต่างๆ ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพ ข้อมูลบางส่วนที่ปรากฏในบทนี้เป็นข้อมูลที่มาจากการเก็บข้อมูลทางกายภาพของพื้นที่ก่อนการทำกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้ และข้อมูลอีกชุดหนึ่งได้มาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนและข้อมูลจากการพูดคุยกับชาวบ้านในเวทีกิจกรรมที่ 2 คือกิจกรรมประกวดวาดภาพระบายสีชุมชนและวัดของฉัน, กิจกรรมที่ 3 กิจกรรมชุมชนรอบวัดน่าอยู่ ครั้งที่ 1, กิจกรรมที่ 4 กิจกรรมชุมชนรอบวัดน่าอยู่ ครั้งที่ 2 และ กิจกรรมที่ 5 กิจกรรมประชุมร่วมกับทีมวิจัยและคณะทำงานกลุ่มตัวแทนผู้นำที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่ทำการศึกษา ในบทนี้ข้อมูลของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จะถูกนำเสนอเป็นขั้นตอนเพื่อให้เกิดการคลี่คลายของปัจจัยและอิทธิพลต่างๆ ที่นำมาสู่การกำหนดขอบเขตให้ความหมายและการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนในชุมชนโดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ตอนใหญ่ๆ ได้แก่

1. ประวัติศาสตร์และขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพ
2. การใช้พื้นที่วัดพระธาตุคอกยสุเทพและการให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์
3. ปัญหาการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์
4. สรุปข้อมูลในส่วนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เบื้องต้น

ตอนที่ 1 ประวัติศาสตร์และขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพ

ตำแหน่งที่ตั้งของวัดพระธาตุคอกยสุเทพตั้งอยู่ภายในหมู่บ้านคอกยสุเทพ หมู่ 9 ตำบลสุเทพ อ.เมือง เชียงใหม่ จ.เชียงใหม่ ห่างจากตัวเมืองเชียงใหม่ ประมาณ 12 กิโลเมตร ตั้งอยู่เลขที่ 124 ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ วัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร อยู่สูงเหนือระดับน้ำทะเล 1,053 โดยมีหมู่บ้านคอกยสุเทพเป็นหมู่บ้านที่อยู่บริเวณด้านล่างของวัดบริเวณเชิงบันไดวัดพระธาตุคอกยสุเทพ

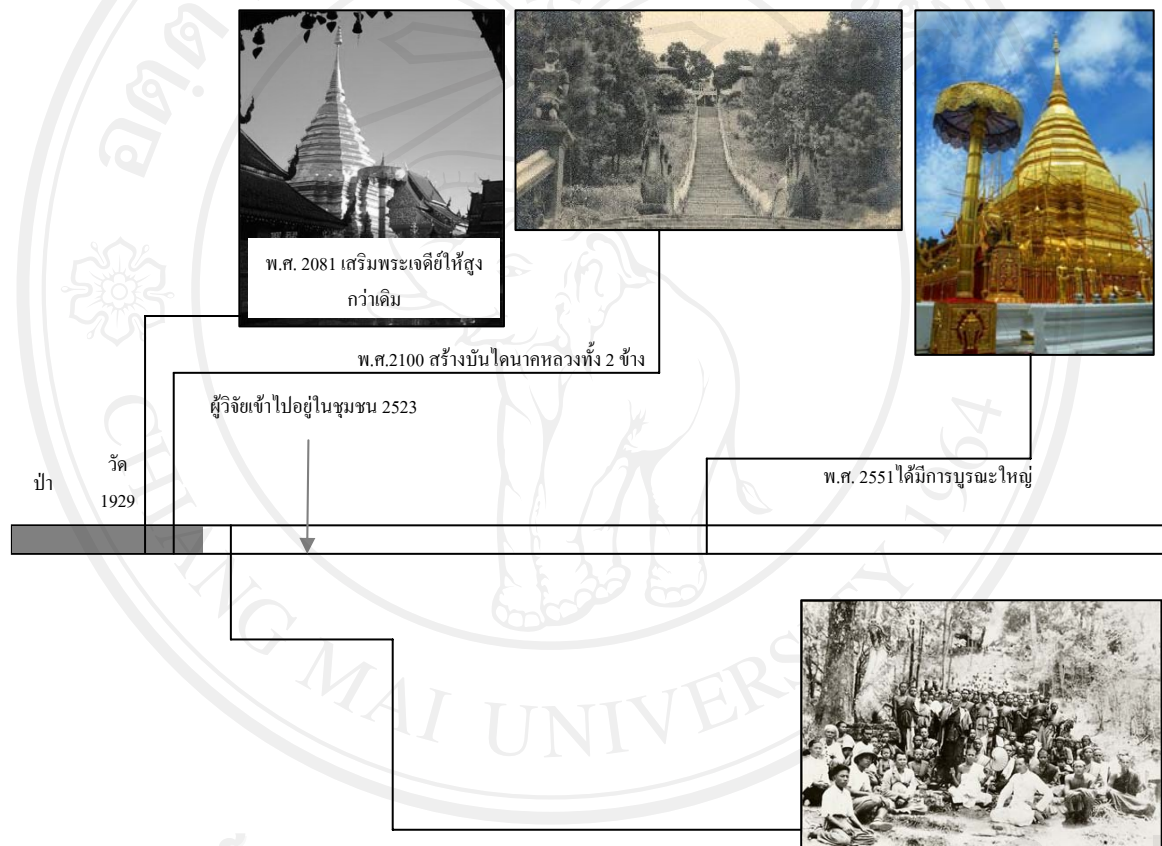
ภาพที่ 5.1 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงที่ตั้งของวัดพระธาตุคอกยสุเทพและหมู่บ้านคอกยสุเทพหมู่ 9¹

ตามตำนานของชาวเหนือ เล่าว่าเมื่อ พ.ศ. 1910 พระเจ้าเกือนา มหาราช กษัตริย์ผู้ครองนครเชียงใหม่ซึ่งเป็นผู้เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา มาก ได้นิมนต์พระมหาสุมนเถระจากเมืองสุโขทัยเพื่ออัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุจากเมืองลำปางขึ้นมายังเมืองเชียงใหม่ ครั้นพอถึงเมืองเชียงใหม่แล้ว พระบรมสารีริกธาตุได้แยกออกเป็น 2 องค์ พระเจ้าเกือนาจึงได้สร้างวัดสวนดอกและบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ในพระเจดีย์ 1 องค์ พร้อมกันให้วัดสวนดอกเป็นที่จำพรรษาของพระสุมนเถระด้วย สำหรับพระบรมสารีริกธาตุองค์ใหญ่ พระเจ้าเกือนาได้อัญเชิญใส่ในกุบเหลี่ยมทองคำ บรรทุกบนหลังช้างมงคลแล้วทรงอธิษฐานว่าหากช้างมงคลหยุด ณ ที่ใด ก็จะสร้างพระเจดีย์บรรจุพระบรมสารีริกธาตุตรงนั้น ช้างมงคลได้เดินไปตามไหล่เขา ไปหยุดและหมอบลงตรงยอดคอกยสุเทพ พระเจ้าเกือนากับพระสุมนเถระจึงได้บัญชาให้สร้างพระเจดีย์ขึ้นที่ตรงนั้น โดยขุดลงไปบนยอดเขาลึก 8 วา กว้าง 1 วา 3 ศอก แล้วเอาแท่นหินทำเป็นหีบบรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ภายในหลังจากนั้นใช้หิน-ดินถมกลบแล้วสร้างองค์พระเจดีย์รอบไว้ เจดีย์ที่สร้างเป็นศิลปกรรมแบบพม่ามีความสูงเพียง 5 วาเท่านั้น² ประมาณ พ.ศ. 2081-2100 พระญาณมงคลโพธิเถระจากลำพูนสมักรจำพรรษาอยู่บนคอกยสุเทพเพื่อดูแลรักษาพระบรมธาตุพร้อมกับสานุศิษย์ ท่านได้ช่วยกันทำบันไดจากฐานขึ้นไปถึงองค์พระบรมธาตุเป็นบันไดหิน ต่อมาได้สร้างก่ออิฐโอบกปูนเป็นบันไดนาค สมัยพระเจ้ากาวิละโปรดให้บูรณปฏิสังขรณ์พระ

¹ (ข้อมูลออนไลน์) รูปภาพจาก Google Earth [11 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 10:00 น.]

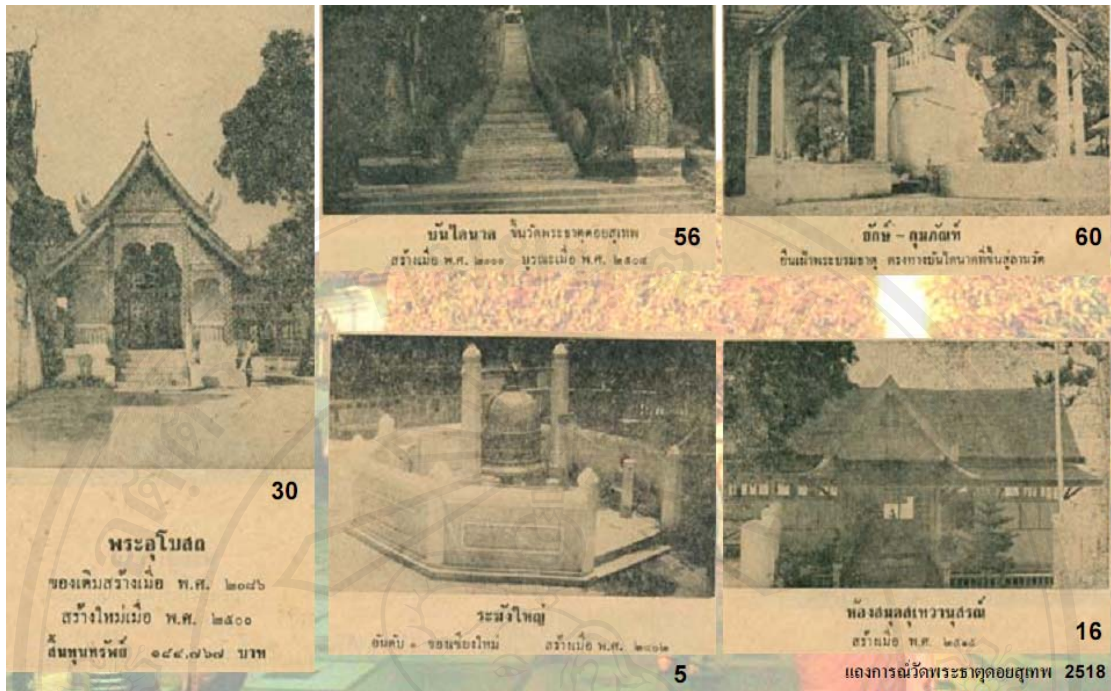
² นุชบา สิทธิการ, “การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแหล่งท่องเที่ยววัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร”, (เชียงใหม่: ศิลปศาสตรมหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541), หน้า 123-125

บรมธาตุตั้งแต่ พ.ศ. 2348 สร้างวิหาร 2 หลังทางทิศตะวันตกและตะวันออกของพระบรมธาตุ สร้างฉัตรโลหะปักไว้ที่มุมแล้วสร้างรั้วเหล็กล้อมรอบองค์พระธาตุ ต่อมาใน พ.ศ. 2463 จึงได้มีการบูรณะและสร้างองค์พระเจดีย์สูงขึ้นไปอีก พ.ศ. 2478 ครูบาศรีวิชัยกับสานุศิษย์และประชาชนช่วยกันสร้างทางขึ้นคอยสุเทพยาวกว่า 12 กิโลเมตร แล้วเสร็จในเวลา 4 เดือน 22 วัน ทำให้คนขึ้นไปนมัสการพระบรมธาตุได้สะดวกขึ้น³ กว้างเดิมที่ต้องเดินขึ้นไปสักการะองค์พระธาตุ

แผนภูมิที่ 5.1 ระยะเวลาและเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่วัด

³ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่และองค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ วัดสำคัญของนครเชียงใหม่ เล่ม 2 (เชียงใหม่: ราชภัฏเชียงใหม่, 2535), หน้า 35

ภาพที่ 5.2 ภาพสถานที่ต่างๆ ในบริเวณพื้นที่วัดพระธาตุคอกยสุเทพ จากหนังสือแฉงการณวัดพระธาตุคอกยสุเทพ 2518

ขอบเขตของพื้นที่ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่โดยรอบคือทิศเหนือ, ตะวันออกและตะวันตกติดกับเขตวนอุทยานแห่งชาติคอกยสุเทพปุย ทิศตะวันตกลงมาถึงทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดกับหมู่บ้านคอกยสุเทพหมู่ 9 โดยมีถนนครูบาศรีวิชัยที่เชื่อมต่อไปสู่พระตำหนักภูพิงเกล้าราชนิเวศเป็นเส้นคั่นกลาง ขอบเขตของวัดมีพื้นที่ 66ไร่ 16 ตารางวาและสูงจากระดับน้ำทะเล 1,606 เมตร⁴

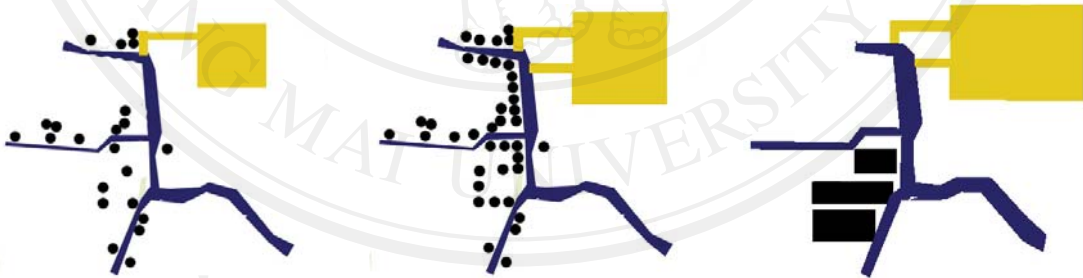
แต่เดิมการกำหนดขอบเขตของวัดไม่ได้มีการกำหนดขอบเขตที่เป็นหมุดหลักที่ชัดเจนมีแต่เพียงการกำหนดขอบเขตของวัดโดยอาศัยลักษณะตามภูมิประเทศตามธรรมชาติที่ปรากฏและการบอกเล่าของพระเจ้าอาวาสที่สืบต่อเนื่องกันมาเท่านั้นเพราะพื้นที่ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพเป็นพื้นที่ที่เชื่อมต่อกับพื้นที่ป่ารกทึบ⁵ จนกระทั่งในปี พ.ศ.2551 ได้มีการสำรวจขอบเขตพื้นที่ของวัดโดยกรมโยธาจังหวัดเชียงใหม่ และมีการกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนขึ้นโดยการไถหน้าดินบริเวณรอบวัด ตามเส้นสีเหลืองที่แสดงในภาพ (ดูภาพ ที่ 5.3 และ 5.4 ประกอบ)

⁴ บุษบา สิทธิการ, “การเปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางกายภาพและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแหล่งท่องเที่ยววัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหาร”, (เชียงใหม่: ศิลปะศาสตร์มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2541), หน้า 15-18

⁵ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายเจริญ ประเสริฐศรี ผู้ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำคู่มือบริเวณวิหารหลวงวันที่ 6 มิถุนายน 2551 เวลา 13:00น.-14:00 น.

ภาพที่ 5.3 ภาพแสดงขอบเขตพื้นที่ของวัดพระธาตุคุดยสุเทพ⁶

1. พ.ศ.2500

2. พ.ศ. 2523

3. พ.ศ. 2528

แผนภูมิที่ 5.2 แสดงการขยายตัวของพื้นที่วัดในช่วงเวลาต่างๆ⁷

การขยายตัวของพื้นที่วัดได้มีการขยายตัวเรื่อยมา แต่เนื่องจากพื้นที่กรรมสิทธิ์ของวัดมีพื้นที่ที่ชัดเจน การก่อสร้างอาคารต่างๆ ในวัดจึงขยายตัวอยู่ในขอบเขตพื้นที่กรรมสิทธิ์ของวัดไม่รุกลงออกมาในพื้นที่ป่าไม้

⁶ (ข้อมูลออนไลน์) รูปภาพจาก Google Earth [11 กุมภาพันธ์ 2552 เวลา 10:00 น.]

⁷ ข้อมูลจากการสอบถามชาวบ้านอาวุโสในหมู่บ้าน

ภาพที่ 5.4 ภาพแสดงการไถหน้าดินเพื่อกำหนดขอบเขตที่ชัดเจนของพื้นที่วัดพระธาตุคอกยสุเทพ⁸

วัดพระธาตุคอกยสุเทพได้รับการทะนุบำรุงซ่อมแซมบูรณปฏิสังขรณ์มาโดยตลอดโดยการได้รับเงินสนับสนุนจากการบริจาคของนักท่องเที่ยวและหน่วยงานของรัฐบาลเช่นกรมศาสนา⁹ จากการเก็บข้อมูลทางด้านกายภาพของพื้นที่ศึกษาและจากการสอบถามจากคนเก่าแก่¹⁰ที่อยู่ในพื้นที่ของวัดหรือทำงานในวัดมาเป็นเวลานานได้พบว่าในระยะ 12 ปีที่ผ่านมา มีการก่อสร้างอาคารเพิ่ม 11 หลัง และการบูรณะในส่วนต่างๆ อีกมาก¹¹ จากการสำรวจพื้นที่และจากการสัมภาษณ์พระและแม่ชีที่อยู่วัดมานาน¹²พบว่าอาคารส่วนใหญ่ได้สร้างขึ้นหลังจากช่วงปี พ.ศ. 2540 ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอในช่วงปี พ.ศ. 2540-2552 ซึ่งเป็นช่วงที่เศรษฐกิจกำลังเริ่มตกต่ำ แต่ในช่วงปีนั้นทางวัดได้ทำการสร้างอาคารใหม่เกิดขึ้นก็เช่นเพราะการที่ทางวัดได้เก็บเงินบริจาคไว้ก่อนหน้านี้อยู่แล้วและได้บอกบุญไปก่อนหน้าก็มีกำหนดการไว้อย่างดีแล้วจึงมีการก่อสร้างเกิดขึ้นในช่วงปีนี้มีกรรวมถึงมีงานปอยหรืองานเฉลิมฉลองกันเพื่อการเรียรายเงินในการก่อสร้างอาคารต่างๆ ภายในวัด ปัจจุบันอาคารสิ่งก่อสร้างที่มีอยู่ในพื้นที่ของวัดมีจำนวน 67 อาคารด้วยกัน (ดูแผนผังที่ 5.1 ประกอบ)

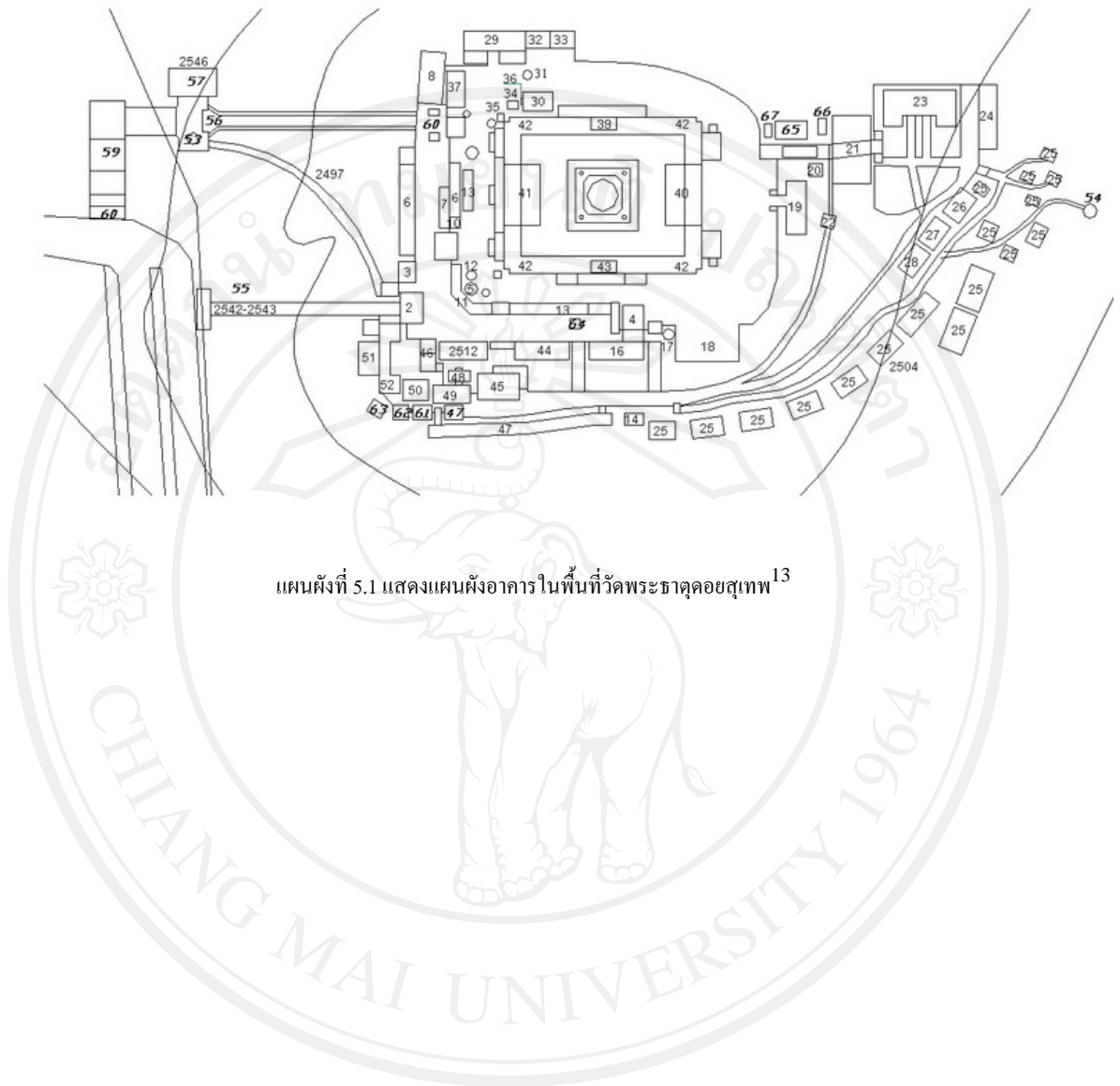
⁸ ภาพจากการถ่ายภาพขอบเขตของวัดจากการไถหน้าดิน วันที่ 12 มีนาคม 2552 เวลา 8:30 น.

⁹ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายเจริญ ประเสริฐศรี วันที่ 6 มิถุนายน 2551 เวลา 13:00-14:00 น.

¹⁰ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายเจริญ ประเสริฐศรี วันที่ 6 มิถุนายน 2551 เวลา 13:00-14:00 น.

¹¹ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ นายเจริญ ประเสริฐศรี วันที่ 6 มิถุนายน 2551 เวลา 13:00-14:00 น.

¹² จากการสัมภาษณ์พระและแม่ชีที่อยู่วัดพระธาตุคอกยสุเทพนานกว่า 10 ปี สัมภาษณ์ วันที่ 17 เมษายน 2551 เวลาประมาณ 9:00-11:00 น.

แผนผังที่ 5.1 แสดงแผนผังอาคารในพื้นที่วัดพระธาตุดอยสุเทพ¹³

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

¹³ ข้อมูลแผนผังจากกรมโยธาจังหวัดเชียงใหม่ พ.ศ. 2550

- 1 กุฎีสამัคคี 2512
- 2 สถานิธิพัตรธราง
- 3 สำนักงานกลาง
- 4 วิหารพระเจ้ากือนา
- 5 หอระฆังใหญ่
- 6 ห้องพักพนักงานวัด
- 7 ร้านขายของ
- 8 ศาลาการเปรียญ
- 9 ศาลาขายดอกไม้บูชาพระ
- 10 ที่พักสายตรวจกับ ATM
- 11 สำนักงานมูลนิธิพระบรมธาตุ
- 12 ลานนั่งพักใต้ต้นไม้
- 13 ศาลาไม้สัก
- 14 กุฎิ
- 15 ห้องน้ำ
- 16 ห้องสมุด
- 17 ที่นั่งใต้ต้นสนฉัตร
- 18 จุดลานชมวิว
- 19 พิพิธพันธ์
- 20 กุฎีสამัคคีธรรม
- 21 อาคารค่ายคุณธรรม
- 22 ศาลานั่งพัก
- 23 โรงเรียนพระปริยัติธรรม
- 24 บ้านพักคนงาน
- 25 กุฎิ
- 26 กุฎิ พงศ์ศักดิ์ ต้นตรานนท์
- 27 กุฎิสองชั้น
- 28 กุฎิศรีประยุทธิ์ อนุสร
- 29 ร้านขายของศาลาสุภัทรา
- 30 อุโบสถ
- 31 ที่นั่งใต้ต้นเข็มต้นทม

- 32 ศาลาขายของ
- 33 ศาลากาแฟ
- 34 หอระฆัง
- 35 อนุสาวรีย์ช้าง
- 36 ศาลพระแม่ธรณีบีบมวยผม
- 37 ศาลาไม้หน้าศาลาการเปรียญ
- 38 ศาลาซุ้มครุบาศรีวิชัย
- 39 หลวงพ่ออุ่นเมือง
- 40 วิหารใหญ่
- 41 วิหารเล็ก
- 42 ระเบียบกต
- 43 วิหารหลวงพ่อทันใจ
- 44 กุฏิเจ้าอาวาส
- 45 โรงครัว
- 46 กุฏิ
- 47 กุฏิแม่ชี
- 48 แท็งน้ำ
- 49 บ้านพักคนงาน
- 50 บ้านพักฆราวาสที่มาปฏิบัติธรรม
- 51 โรงเก็บของ
- 52 ห้องน้ำล้าง
- 53 อนุสาวรีย์พระแม่ธรณีบีบมวยผม
- 54 ศาลา8เหลี่ยม
- 55 ลิฟต์
- 56 บันไดนาค
- 57 ร้านขายของที่ระลึก
- 58 ห้องน้ำ
- 59 บันได
- 60 ซุ้มกาญจนาภิเษก
- 61 ห้องเก็บของ
- 62 แท็งน้ำ

- 63 เกือบของ
- 64 หอระฆัง
- 65 กุฏิ
- 66 ห้องน้ำ
- 67 ห้องน้ำ¹⁴

อาคารสิ่งก่อสร้างที่เกิดขึ้นหลังจากช่วงปี พ.ศ. 2540 มีทั้งหมด 11 อาคารและการซ่อมแซมหนึ่งส่วนดังนี้

1. ชุมนกยูงนาภิเษก (หมายเลขที่ 60) สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2535 เพื่อเป็นชุมนประตูทางขึ้นวัดพระธาตุคุดยสุเทพจากหมู่บ้าน
2. วิหารพระเจ้ากือนา (หมายเลขที่ 4) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2541 เนื่องจากคนมาเที่ยววัดพระธาตุคุดยสุเทพมากขึ้นและได้เงินจากการบริจาคมานานแล้วเพื่อการก่อสร้างครั้งนี้
3. กุฏิสองชั้น (หมายเลขที่ 27) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2541 เนื่องจากได้รับงบประมาณมาจากจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นการรองรับพระเณรที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นประกอบด้วยกุฏิชั้นเดียวทรุดโทรมไม่สามารถจำวัดได้แล้ว
4. ศาลาขายของ (หมายเลขที่ 32) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2541 เพื่อการบริการนักท่องเที่ยวที่เพิ่มมากขึ้นมีความต้องการในการซื้อของมากขึ้น
5. ศาลากาแฟ (หมายเลขที่ 33) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2541 เพื่อเป็นการบริการและตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว
6. ศาลาไม้หน้าศาลาการเปรียญ (หมายเลขที่ 37) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2541 เนื่องจาก นักท่องเที่ยวไม่มีที่นั่งพักผ่อนบริเวณวัดที่ใช้ร่มเงากันแดดฝน
7. ร้านขายของ (หมายเลขที่ 7) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2543 เพื่อการรองรับนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้นมีความต้องการในการซื้อของมากขึ้นและเพื่อเป็นที่ค้าขายเพิ่มรายได้ให้กับวัดอีกทางหนึ่ง
8. ลิฟต์ (หมายเลขที่ 55) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2543 การสร้างระบบลิฟต์แทนระบบรถรางหรือกว้านเดิมเพราะมีการตกลงมาของตัวรถรางเดิมแล้วมีคนเสียชีวิต ท่านเจ้าอาวาสเลยเปลี่ยนเป็นระบบลิฟต์ที่มีการถ่วงค้ำน้ำหนักสลับกับตัวห้องโดยสารแทนอันเก่าที่เป็นระบบกว้านรถราง
9. ศาลาไม้สัก (หมายเลขที่ 13) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2544 เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวไม่มีที่นั่งพักผ่อนบริเวณวัดที่ใช้ร่มเงากันแดดฝน

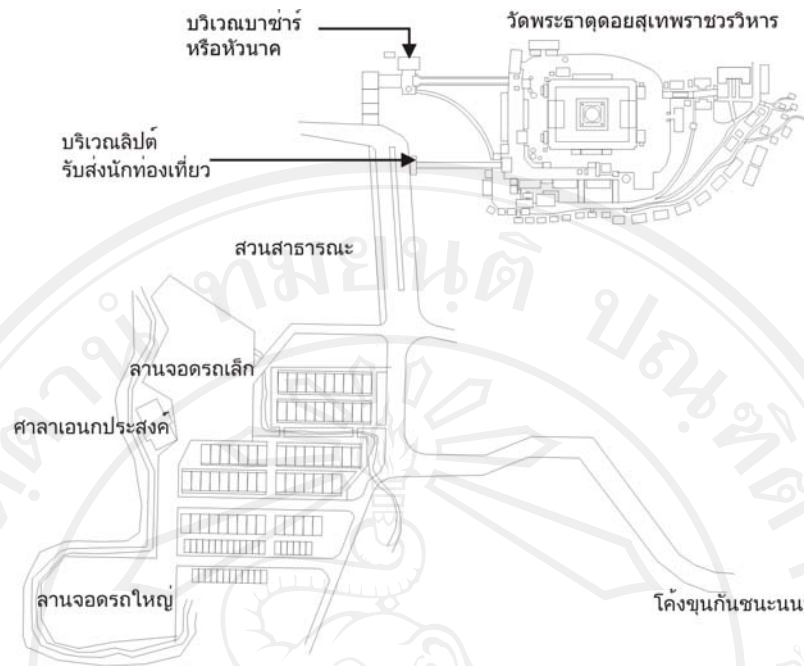
¹⁴ ข้อมูลจากการสำรวจพื้นที่โดยผู้วิจัย วันที่ 1 เมษายน 2550

10. ร้านขายของที่ระลึก (หมายเลขที่ 57) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2546 เนื่องจากอาคารเก่าทรุดโทรม และความต้องการในการปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์ บริเวณลานห้วนาคโดยหน่วยงานของจังหวัด เชียงใหม่ที่เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาพื้นที่
11. อาคารค่ายคุณธรรม (หมายเลขที่ 21) สร้างขึ้นเมื่อพ.ศ. 2548 เนื่องจากการเรียนนักธรรมที่เคย อยู่ที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมในวัดพระธาตุคุดอยสุเทพถูกย้ายไปสู่วัดคุดอยประกอบกันกับการจัดตั้งหลักสูตรการนั่งสมาธิเพื่อนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ
12. การซ่อมแซมองค์พระธาตุเมื่อปี พ.ศ. 2551 เนื่องจากความชื้นในองค์พระธาตุมากเกินไปทาง กรมศิลปากรเกรงว่าองค์พระธาตุจะทรุดพังลงจึงมีการรื้อตรวจวัดความชื้นและซ่อมแซมองค์ พระธาตุบางส่วนโดยกรมศิลปากร

ยังมีการซ่อมแซมอาคารเล็กๆ น้อยๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วมาโดยตลอดเพื่อการใช้งานที่ เหมาะสมและความจำเป็น

ตอนที่ 2 การใช้พื้นที่วัดพระธาตุคุดอยสุเทพและการให้ความหมายต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

จากอดีตที่ผ่านมาขอบเขตของวัดได้ถูกกำหนดขึ้นอย่างไม่มีขอบเขตที่แน่นอน โดยกำหนดขอบเขตตาม ความสูงต่ำตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ จนกระทั่งหน่วยงานของทางภาครัฐเข้ามากำหนดขอบเขตพื้นที่ ของวัดอย่างชัดเจน โดยกำหนดพื้นที่ให้เป็นหลักหมุดหลักฐานที่แน่ชัดโดยการไถหน้าดินเป็นขอบเขต ที่ชัดเจนเกิดขึ้นโดยกรมโยธาจังหวัดเชียงใหม่ (ดูภาพที่ 5.4 ประกอบ) ในมุมมองของผู้วิจัยมองว่าการ ร่วมกันกำหนดขอบเขตของวัดและภาคส่วนของรัฐเป็นความต้องการความชัดเจนในการจัดการพื้นที่ ของตนเอง วัดต้องการจะกำหนดขอบเขตพื้นที่ของวัดเพื่อการจัดการพื้นที่และการใช้พื้นที่ของตนเอง รวมถึงในภาคส่วนของรัฐที่ต้องการความชัดเจนเพื่อการจัดการพื้นที่ของป่าและการป้องกันการ ชัดแย้งในขอบเขตการใช้พื้นที่ระหว่างวัดกับกรมป่าไม้และวนอุทยานแห่งชาติคุดอยสุเทพ-ปุย ในการ ก่อสร้างต่อเติมรวมถึงการซ่อมแซมอาคารต่างๆ ในพื้นที่วัดพระธาตุคุดอยสุเทพส่วนใหญ่เป็นการสร้าง, ต่อเติมเพื่อตอบสนองความต้องการการใช้พื้นที่ที่เพิ่มมากขึ้นของทางวัดและอำนวยความสะดวก สำหรับการท่องเที่ยว การต่อเติม, การซ่อมแซมอาคารต่างๆ ไม่ได้มีการวางผังแม่บทในการรองรับการ ใช้พื้นที่ของวัดในระยะยาวให้เห็นเป็นรูปธรรมแต่ เป็นเพียงการปรับพื้นที่ให้สอดคล้องกับความต้องการ การใช้พื้นที่ที่เพิ่มขึ้นเท่านั้น

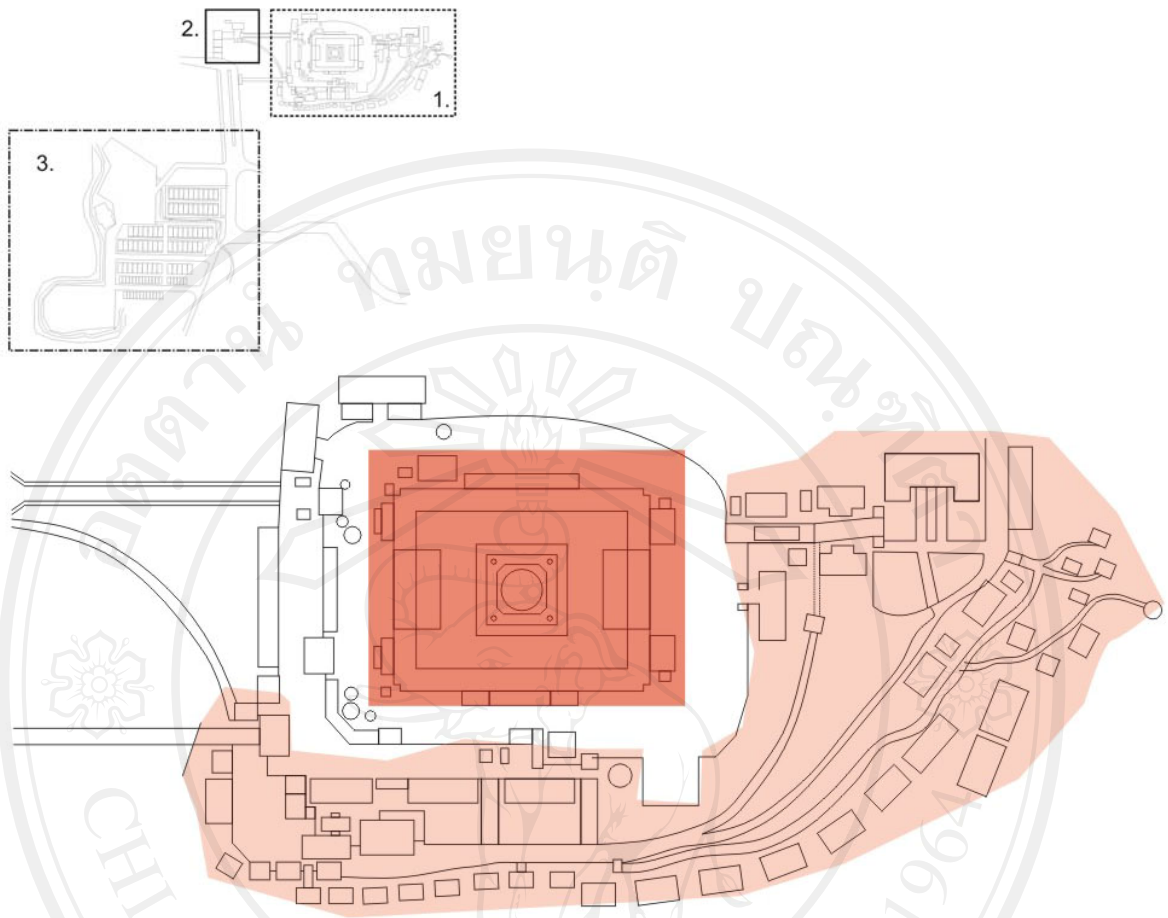

แผนผังที่ 5.2 แสดงตำแหน่งของวัดพระธาตุดอยสุเทพในพื้นที่ของชุมชน

ในส่วนที่ได้อธิบายผ่านไปแล้วนั้นเป็นส่วนที่อธิบายถึงประวัติศาสตร์ ลักษณะขอบเขตทางภูมิศาสตร์ และขอบเขตที่ชัดเจนของวัดพระธาตุดอยสุเทพ ในส่วนต่อไปจะอธิบายถึงพื้นที่ของวัดพระธาตุดอยสุเทพ โดยอธิบายจากส่วนประกอบที่สำคัญของอาคารต่างๆ ภายในวัดซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วนดังนี้ ส่วนที่ 1 ส่วนพื้นที่วัดที่อยู่บริเวณพระธาตุ ประกอบด้วยส่วนพุทธาวาส, สังฆาวาสและฆราวาส และในส่วนที่ 2 คือบริเวณฐานทางขึ้นบันไดนาค โดยบริเวณนี้จะเป็นลานขนาดกว้างพอสมควร มีอาคารที่สร้างขึ้นเป็นร้านค้าจำหน่ายของที่ระลึก และของพื้นเมือง ในส่วนที่ 2 นี้แม้กิจกรรมส่วนใหญ่ในพื้นที่เป็นกิจกรรมของการค้าขายแต่อยู่ในขอบเขตของพื้นที่วัดที่ให้คนในพื้นที่เข้ามาเช่าพื้นที่สำหรับการค้าขายเท่านั้น พื้นที่ที่ 2 นี้จึงเป็นพื้นที่ที่อยู่ในขอบเขตของพื้นที่วัดเช่นกัน

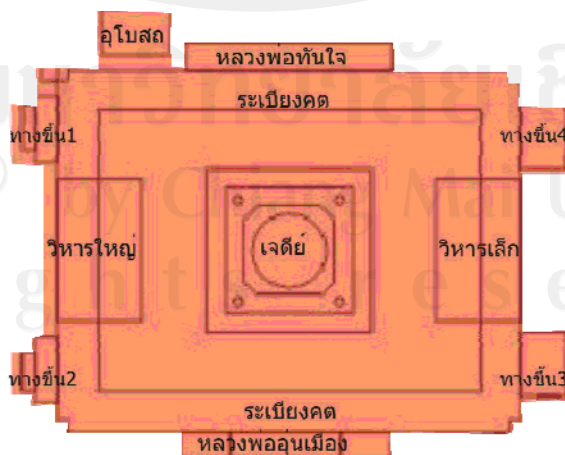
ลักษณะการใช้พื้นที่ในส่วนที่ 1

ส่วนที่ 1 เป็นส่วนพื้นที่ของวัด ในพื้นที่ภายในวัดก็ยังสามารถแบ่งการใช้พื้นที่ออกเป็นสามส่วนคือ ส่วนพุทธาวาส, สังฆาวาสและฆราวาส ในส่วนนี้มีขอบเขตของพื้นที่ชัดเจนตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ รวมถึงการแบ่งขอบเขตที่ชัดเจนโดยสิ่งปลูกสร้างต่างๆ เช่นรั้ว, ประตู ฯลฯ

แผนผังที่ 5.3 แสดงพื้นที่ส่วนที่ 1 ของวัดพระธาตุคอกสุเทพ

ดังที่เห็นในแผนผังที่ 5.4 ในส่วนสีแดงเป็นพื้นที่พุทธาวาสประกอบด้วยเจดีย์, วิหารใหญ่, วิหารเล็ก, ระเบียงคด, ศาลหลวงพ่อทันใจ, ศาลหลวงพ่ออุ่นเมืองและโบสถ์

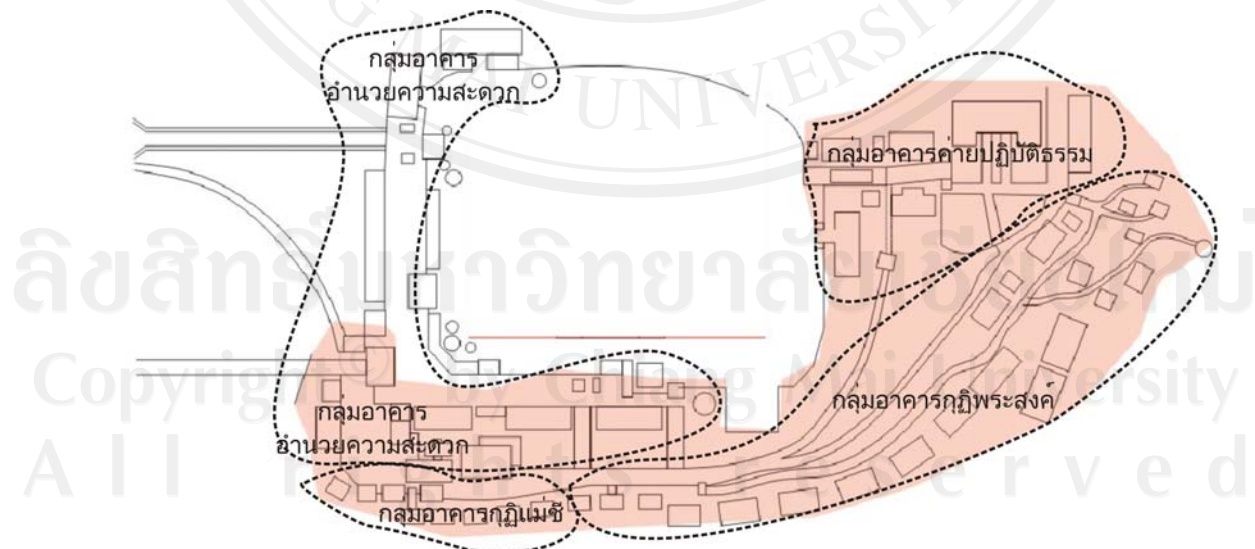
แผนผังที่ 5.4 แสดงพื้นที่ ของเขตพุทธาวาส (ส่วนสีแดง)

ภาพที่ 5.4 ภาพแสดงเขตพุทธาวาสบริเวณเจดีย์และวิหาร (ในส่วนสีแดง)

พื้นที่เขตสังฆาวาส (ในส่วนพื้นที่สีชมพู)

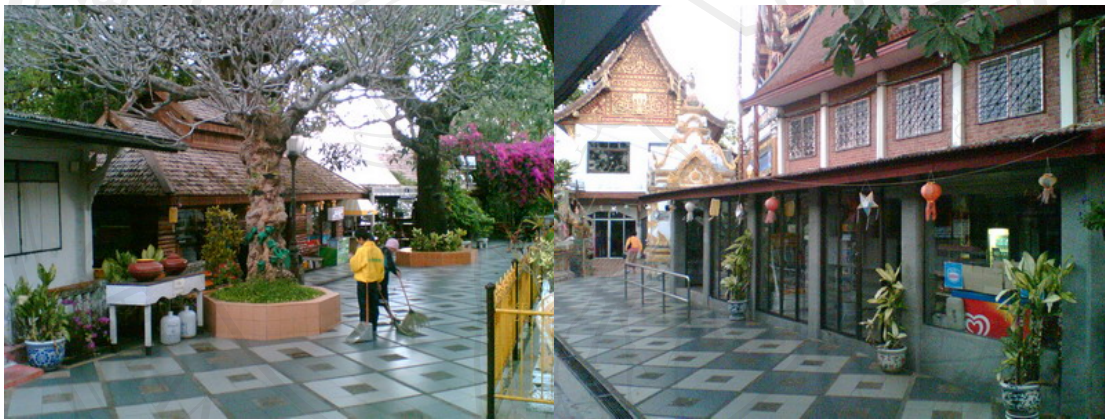
ส่วนสังฆาวาส เป็นส่วนของสงฆ์, เณรและแม่ชีเป็นผู้ใช้พื้นที่เป็นส่วนใหญ่ อาคารในส่วนนี้จึงประกอบไปด้วยกุฏิพระ, กุฏิแม่ชี, โรงอาหาร, หอปฏิบัติธรรม, พิพิธพันธ์และศาลาการเปรียญ (ดูแผนผังที่ 5.5 ประกอบ) ซึ่งเป็นอาคารที่กลุ่มผู้ใช้ส่วนใหญ่เป็นพระภิกษุสงฆ์, เณรและแม่ชี จะมีฆราวาสเข้าใช้พื้นที่ในส่วนนี้ในบางกลุ่มอาคาร เช่นกลุ่มอาคารบริเวณค่ายปฏิบัติธรรมและกลุ่มอาคารอำนวยความสะดวก

แผนผังที่ 5.5 แสดงพื้นที่ ของเขตสังฆาวาส (ส่วนสีชมพู) และฆราวาส (ส่วนสีขาว)

ภาพที่ 5.5 ภาพแสดงบริเวณจุดชมวิว

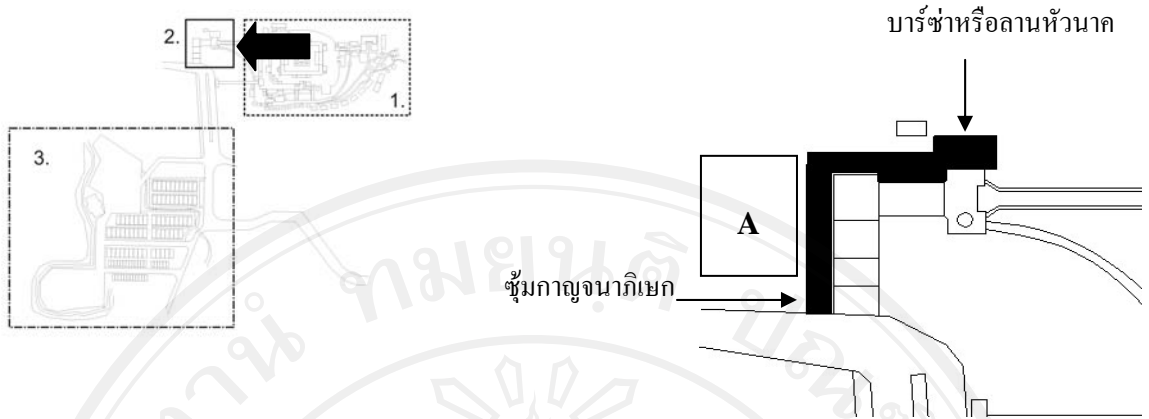

ภาพที่ 5.6 ภาพแสดงร้านค้าบริเวณวัด

พื้นที่ฆราวาส (ในส่วนพื้นที่สีขาว) คือส่วนที่เป็นพื้นที่สำหรับคนทั่วไปที่ไม่ได้เป็นพระภิกษุสงฆ์, เณร และแม่ชี โดยพื้นที่ส่วนนี้วัดพระธาตุคอกยสุเทพฯ ใช้เป็นพื้นที่สำหรับการอำนวยความสะดวก สำหรับนักท่องเที่ยว เช่น ร้านค้าสำหรับขายของ, ส่วนนั่งพักและส่วนชมวิว, ห้องน้ำห้องส้วม ฯลฯ (ดูแผนผังที่ 5.6 ประกอบ)

ลักษณะการใช้พื้นที่ในส่วนที่ 2 (ส่วนร้านค้าบาร์ซ่า)

บริเวณพื้นที่ตั้งแต่บันไดชั้นแรกจนถึงบันไดเดินขึ้นวัดบริเวณลานห้วนาค ในอดีตพื้นที่นี้เป็นพื้นที่บ้านพักอาศัยของชาวบ้านมาก่อนที่จะมีการทำเป็นสวนสาธารณะในส่วนบริเวณ A ซึ่งเป็นส่วนในเขตรับผิดชอบของกรมป่าไม้แต่ในส่วนของบันไดตั้งแต่ชั้นแรกจนถึงบริเวณวัดนั้นเป็นพื้นที่ในเขตรับผิดชอบของวัด (ดูแผนผังที่ 5.7-5.10 ประกอบ)

แผนผังที่ 5.6 แสดงพื้นที่ของส่วนชุมชนคอยสุเทพ (ส่วนที่ 2)

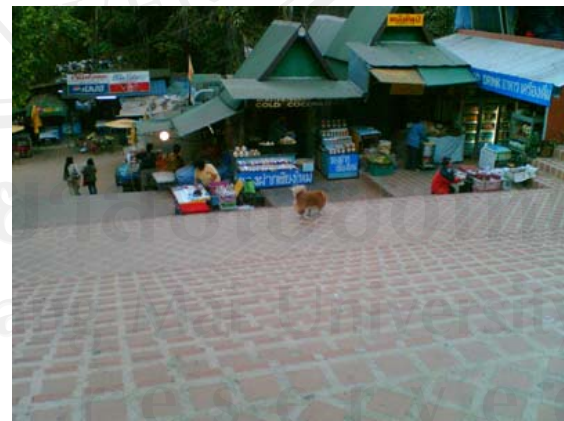
ภาพที่ 5.7 ภาพแสดงซุ้มกาญจนภิเษก

ภาพที่ 5.8 ภาพแสดงบริเวณลานห้วนาค

ภาพที่ 5.9 ภาพแสดงบริเวณ A ในอดีตเคยเป็นสวนสาธารณะ

ภาพที่ 5.10 ภาพแสดงร้านค้าในบริเวณส่วนที่ 2

ปัจจุบันการใช้พื้นที่ส่วนที่ 2 เป็นการใช้พื้นที่เพื่อการค้าขาย พื้นที่ที่เรเงาเป็นสีดำนั้นเป็นพื้นที่ของร้านค้าของชาวบ้าน ร้านค้าจะมีตั้งแต่บริเวณซุ้มกาญจนภิเษก จนถึงศูนย์จำหน่ายสินค้าของชุมชนหรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าบารุชาหรือลานหัวนา (ดูภาพที่ 5.47 ประกอบ)

การกำหนดขอบเขตพื้นที่ของวัดโดยหน่วยงานของรัฐและวัดเป็นการกำหนดขอบเขตที่คล้ายกันกับการอธิบาย “ขอบเขต” พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนในชุมชนโดยสุเทพหมู่⁹ หรือที่งานวิจัยชิ้นนี้เรียกว่า “คนในพื้นที่” มีการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์โดยกำหนดขอบเขตจากระดับความสูงต่ำทางภูมิศาสตร์ของพื้นที่ การกำหนดขอบเขตโดยใช้ตัวขอบของสิ่งก่อสร้างต่างๆ (เช่น ซุ้มประตูกาญจนภิเษก) เป็นตัวแบ่งพื้นที่และมีการเปลี่ยนแปลงการใช้พื้นที่ตามความเข้าใจของผู้ใช้ ในการนำเสนอข้อมูลที่เกิดมาจากการลงภาคสนามผ่านกิจกรรมและการคลี่คลายของการให้ความหมายและการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในส่วนนี้จะนำเสนอ หลังจากนั้นจะนำเสนอผ่านวิธีการหรือรูปแบบต่างๆ ที่คนในพื้นที่ให้ความหมาย จากการเก็บข้อมูลโดยการสังเกตการใช้พื้นที่¹⁵ ของวัดผนวกกับการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์คนในพื้นที่พบว่ามีการใช้พื้นที่ในส่วนต่างๆ ของวัดแบ่งการใช้พื้นที่ตามลักษณะของพื้นที่ที่ใช้งานและกลุ่มคนที่ใช้พื้นที่ดังนี้

1. พระ

พระใช้พื้นที่ของวัดใช้พื้นที่ในเขตพุทธาวาสในการปฏิบัติกิจสงฆ์คือการทำวัตรเช้าและการทำวัตรเย็น เวลา 05:30 น. และ 18:00 น. ตามลำดับ ส่วนในช่วงเวลากลางวันพระที่มีหน้าที่ในการประจำตำแหน่งในส่วนต่างๆ ของส่วนที่สองนี้จะปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายตามจุดต่างๆ ของบริเวณ เช่น การประจำที่วิหารใหญ่, วิหารเล็กเพื่อการทำพระและรดน้ำมนต์แก่นักท่องเที่ยว (ดูแผนผังที่ 5.3 ประกอบ) การประจำตามจุดต่างๆ ของพระสงฆ์ประจำวันนั้นจะมีการแต่งตั้งการทำงานโดยหลวงพ่หรือพระที่ดูแลการปฏิบัติงานของวัดเป็นผู้กำหนด โดยมีตารางเวลาและการผลัดเปลี่ยนเวรในการประจำตามจุดต่างๆ สลับกันไปของพระลูกวัด¹⁶ พระใช้พื้นที่ในเขตสังฆาวาสเพื่อการพักผ่อนและการจำวัดในเวลากลางคืน ส่วนมากพื้นที่ที่พระใช้ในส่วนนี้คือกลุ่มอาคารกุฏิพระสงฆ์และกลุ่มอาคารอำนวยความสะดวกที่มีอาคารหอฉันที่รวมอยู่ในนั้นด้วย¹⁷ (ดูแผนผังที่ 5.2 ประกอบ) พระที่อยู่ในส่วนของกลุ่มบริหารวัดจะอยู่ประจำส่วนห้องสำนักงาน (บริเวณทางเดินเข้าธรรมาที่เป็นห้องสำนักงาน) เพื่อเป็นส่วนกลางในการจัดการ, การติดต่อกิจการต่างๆ ของวัดเช่นการรับนิมนต์เพื่อกิจต่างๆ ตามที่มีความต้องการของคณะ สรรพสาคร ทั้งคนในหมู่บ้าน นักท่องเที่ยว, การสนทนาธรรมและให้

¹⁵ จากข้อมูลการเก็บข้อมูลโดยการสังเกตการณ์ใช้พื้นที่ วันที่ 9 เมษายน 2551 ช่วงเวลา 9:00-18:00 น.

¹⁶ จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่ของวัดผู้ไม่ประสงค์ออกนาม วันที่ 6 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 14:00 น.

¹⁷ จากการพูดคุยอย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่ของวัดผู้ไม่ประสงค์ออกนาม วันที่ 6 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 14:00 น.

ข้อมูลแก่ผู้สนใจเกี่ยวกับพุทธศาสนากักรวมอยู่ที่ในห้องสำนักงานในส่วนพื้นที่สังฆาวาสนี้ด้วย ส่วนที่เป็นพื้นที่ส่วนที่ 2 หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่าบารุช้านั้นถึงแม้จะเป็นส่วนพื้นที่ของวัดแต่พระสงฆ์จะไม่ได้ใช้พื้นที่นี้บ่อยมากนักเว้นแต่ใช้เป็นทางเดินผ่านขึ้นสู่องค์พระธาตุดอยสุเทพเท่านั้น

2. เณร

กลุ่มสามเณรที่อยู่บนวัดพระธาตุดอยสุเทพส่วนมากเป็นชาวเขาที่มีฐานะยากจนแต่ต้องการเรียนหนังสือจึงอาศัยการบวชเพื่อจะได้เรียนหนังสือ เณรใช้พื้นที่ในส่วนพุทธาวาสในการทำวัตรเช้า และเย็น ส่วนในเวลากลางวันนั้นเณรไม่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาในส่วนที่มีนักท่องเที่ยวใช้พื้นที่อยู่เพราะเกรงว่าจะเข้ามาวุ่นวายในบริเวณที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้พื้นที่ ส่วนมากในเวลากลางวันเณรจะไปเรียนหนังสือในตัวเมืองเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่ไม่ได้ไปเรียนนั้นจะอยู่บริเวณที่เป็นกุฎิด้านล่างซึ่งเป็นส่วนของสังฆาวาสเท่านั้น

3. แม่ชี

กลุ่มแม่ชี ใช้พื้นที่ในเขตพุทธาวาส ในการทำวัตรเช้า และเย็น แม่ชีบางคนได้รับมอบหมายให้ขายดอกไม้บูชาพระบริเวณทางขึ้น 1 ช้างวิหารใหญ่ในเวลากลางวัน และบางคนได้รับมอบหมายให้อยู่ที่ซุ้มบูชาพระเครื่องบริเวณระเบียงคตช้าง “ซุ้มหลวงพ่อกันใจ” (หมายเลขที่ 43 ในแผนผังที่ 5.1) คอยให้บริการแก่นักท่องเที่ยวที่สนใจเช่าบูชาพระเพื่อเป็นสิริมงคล การใช้พื้นที่ของแม่ชีในการประจำจุดต่างๆ ในส่วนนี้แตกต่างจากพระสงฆ์คือไม่มีการผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่ แม่ชีที่ได้รับมอบหมายให้ประจำที่ขายดอกไม้หรือบูชาพระนั้นจำอยู่ประจำที่ของตนเองทุกวันไม่มีการเปลี่ยนกะแต่ในแต่ละจุดจะมีเด็กวัดที่เป็นผู้หญิงหรือเจ้าหน้าที่หญิงมาเป็นผู้ช่วยในการทำงานแทน นอกจากการได้รับมอบหมายงานในแต่ละวันแล้วแม่ชียังปฏิบัติตามกิจอันควรเป็นปกติเช่นการทำวัตรเช้า-เย็น การทำความสะอาดกุฎิให้สะอาดอยู่เสมอ

4. เจ้าหน้าที่วัด

กลุ่มเจ้าหน้าที่วัดและเด็กวัด จะใช้ชีวิตในการทำงานบริการนักท่องเที่ยวตลอดทั้งวัน เช่นการดูแลความสะอาด, การบริการแลกเหรียญเพื่อการทำบุญ (อยู่บริเวณช้างวิหารใหญ่ก่อนไปทางขึ้น 1), การให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยวผู้พิการและคนชรา, การดูแลนักท่องเที่ยวให้แต่งกายเรียบร้อยโดยการบริการเช่าผ้าถุง, การบริการนักท่องเที่ยวในการดูแลฝากรองเท้าและ การรักษาความปลอดภัยในพื้นที่ ส่วนมากการใช้พื้นที่วัดของกลุ่มนี้จะเป็นลักษณะของการทำงานที่ได้รับมอบหมายตามหน้าที่ประจำตามคำสั่ง ในการใช้พื้นที่ของเจ้าหน้าที่วัดในส่วนที่ 2 (ส่วนบารุชา) จะใช้พื้นที่เป็นครั้งคราวเพื่อการเก็บค่าเช่าที่จากกลุ่มผู้ค้าขายบริเวณนี้ ในช่วงปี 2550 จนถึงปัจจุบันกลุ่มผู้ค้าขายที่เช่าที่วัดได้มี

การตั้งตัวแทนในการเก็บรวบรวมเงินเพื่อไปจ่ายให้กับวัดเองเพื่อลดภาระเจ้าหน้าที่วัดจึงทำให้การใช้พื้นที่ในส่วนที่ 2 ของเจ้าหน้าที่วัดลดลง

5. ชาวบ้านคอยสุเทพ

กลุ่มชาวบ้านคอยสุเทพ ใช้พื้นที่ของวัดพระธาตุดอยสุเทพในหลายวัตถุประสงค์ด้วยกันเช่นในการทำบุญตามวาระสำคัญต่างๆ ของพุทธศาสนา การตัดบาตรตอนฤดูฝนเข้าพรรษา, การฟังธรรมในวันพระ, รดน้ำคำหัวในวันสงกรานต์ ฯลฯ อีกส่วนหนึ่งของคนที่เข้ามาใช้พื้นที่ประจำคือชาวบ้านที่มีอาชีพรับจ้างถ่ายภาพจะอยู่บริเวณรอบเจดีย์, จุดชมวิวเพื่อคอยบริการถ่ายภาพด่วนให้นักท่องเที่ยว เด็กๆ ในชุมชนก็ใช้พื้นที่วัดในการรับจ้างเดินฟิล์ม¹⁸ให้กับช่างภาพเป็นการหารายได้พิเศษในช่วงวันหยุดสุดสัปดาห์ เด็กๆ ในชุมชนยังให้พื้นที่ของวัดเช่นพื้นที่ในส่วนนี้เป็นพื้นที่สำหรับการเล่นอีกด้วย

6. เด็กในชุมชน

กลุ่มเด็กในชุมชนใช้พื้นที่วัดเพื่อการเรียนในช่วงวันเสาร์อาทิตย์ดังเช่นที่เด็กชาย บริพัฒน์ นาคสุวรรณ¹⁹ ได้อธิบายในการสัมภาษณ์ว่า “ก็บ่อย ไปหาหลวงพ่อบ้าง ไปทำการบ้านข้างบนโน้นไปเล่นไปตอนเย็นถ้าเสาร์อาทิตย์ก็ไปตอนเช้า”ซึ่งคล้ายกันกับการบอกเล่าระหว่างการสัมภาษณ์ของเด็กหญิง ปาริชาติ ประสิทธิ์เขตจิตร²⁰เมื่อถามถึงการใช้เวลาในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ว่า “เสาร์ อาทิตย์ เวลาวันหยุดก็ขึ้นไป เล่นกันบนวัด” การเข้าไปเล่นในวัดของเด็กๆ ในชุมชนสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการพื้นที่ในการเล่นในชุมชนว่าพื้นที่ของเด็กๆ ที่มีอยู่ปัจจุบันเป็นอย่างไร ไม่มีไม่เพียงพอ หรือมีแต่ใช้งานไม่ได้จริง การใช้พื้นที่วัดของเด็กๆ ในชุมชนนอกจากการเล่นแล้วยังใช้เป็นพื้นที่สำหรับหารายได้ในวันหยุดที่ว่างเว้นจากการเรียนอีกด้วย “หรือไม่ก็ไปวิ่งฟิล์ม”²¹ เด็กหญิง ปาริชาติ²² นอกจากการวิ่งฟิล์มแล้วเด็กๆ ในชุมชนบางคนยังช่วยผู้ปกครองขายของในพื้นที่ของวัด (ในส่วนที่ 2 ส่วนบาริชาติ)อีกด้วย การใช้พื้นที่วัดของเด็กเป็นการใช้พื้นที่ที่ตอบสนองความต้องการการใช้พื้นที่ของเด็กเองที่ต้องการพื้นที่สำหรับการเล่นและอีกในมุมหนึ่งก็เป็นการใช้พื้นที่ของวัดแบบพึ่งพาพื้นที่ของวัดเป็นแหล่งหารายได้อีกเช่นกัน

¹⁸ จากการสัมภาษณ์เด็กๆ ในชุมชนจำนวน 5 คน ในกิจกรรมที่ 6 การสัมภาษณ์เชิงลึก วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลา 10:00-12:00 น.

¹⁹ จากการสัมภาษณ์เด็กชาย บริพัฒน์ นาคสุวรรณ อายุ 9 ปี วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:30-10:45 น.

²⁰ จากการสัมภาษณ์เด็กหญิง ปาริชาติ ประสิทธิ์เขตจิตร อายุ 12 ปี วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:45-11:00 น.

²¹ การวิ่งฟิล์ม เป็นการรับจ้างส่งข้อมูลภาพถ่ายดิจิทัลจากช่างภาพบริเวณวัดไปให้กับห้องภาพในหมู่บ้านอย่างรวดเร็วเพื่อพิมพ์ภาพออกมาให้นักท่องเที่ยวได้ทันเวลาก่อนนักท่องเที่ยวกลับมีอัตราค่าจ้างรอบละ 10 บาท หรือ 20 บาท ตามตกลงกับช่างภาพและห้องภาพ

²² จากการสัมภาษณ์เด็กหญิง ปาริชาติ ประสิทธิ์เขตจิตรอายุ 12 ปี วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:45-11:00 น.

7. นักท่องเที่ยว

กลุ่มนักท่องเที่ยวใช้พื้นที่วัดพระธาตุเป็นสถานที่ท่องเที่ยวในเวลาเช้าจนถึงเวลาเย็นช่วง 18:00 น. ในการสักการบูชาพระบรมธาตุ, ถ่ายรูปเพื่อเป็นที่ระลึก, ซื้อของที่ระลึกที่ทางวัดได้จัดเตรียมร้านสวัสดิการขายของให้กับนักท่องเที่ยวในบริเวณวัด จะมีช่วงเทศกาลที่นักท่องเที่ยวจะอยู่ท่องเที่ยวจนเลยเวลา 18:00 น. ทางวัดจะอนุโลมให้ใช้พื้นที่ได้ไม่ได้เคร่งครัดจนมากเกินไป

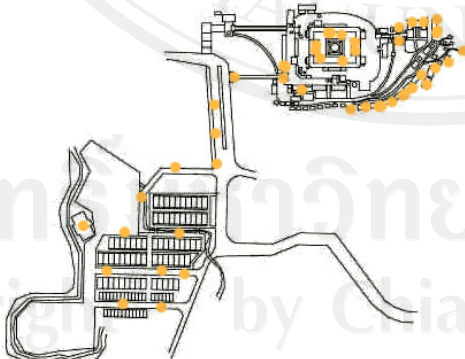
8. เจ้าหน้าที่ป่าไม้

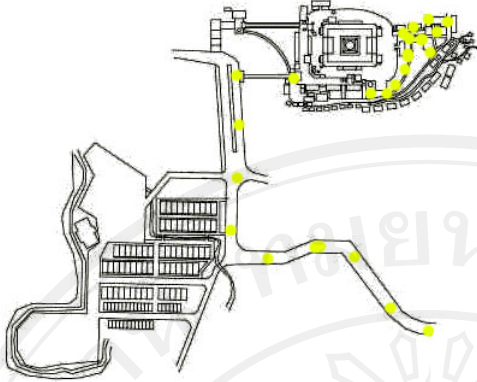
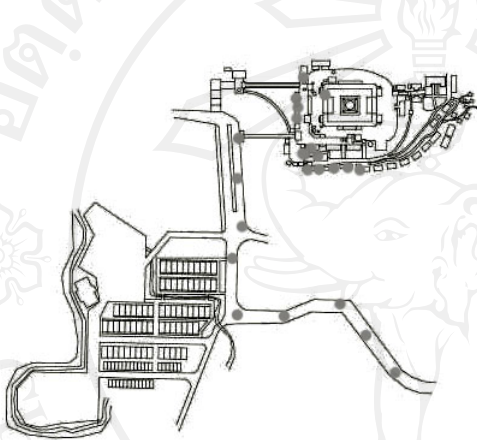
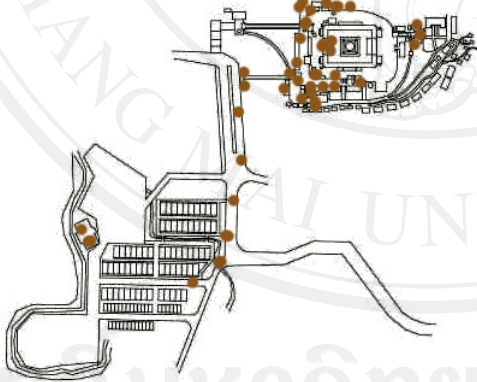
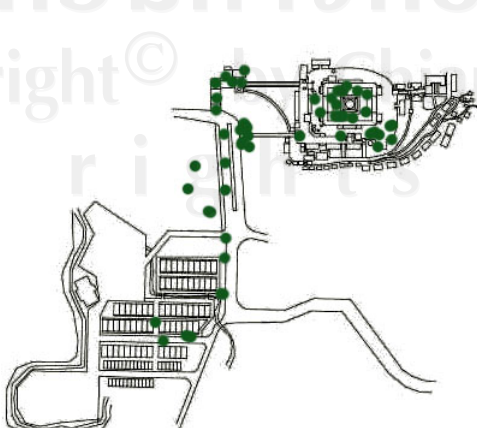
กลุ่มเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในส่วน 2 เป็นครั้งคราวเพื่อการเจรจากับชาวบ้านที่ตั้งร้านค้าเกินเข้ามาในเขตของป่าไม้ในเรื่องของคดีความที่ยังไม่จบสิ้น (ดังที่ได้กล่าวถึงไปแล้วในบทที่ 4)

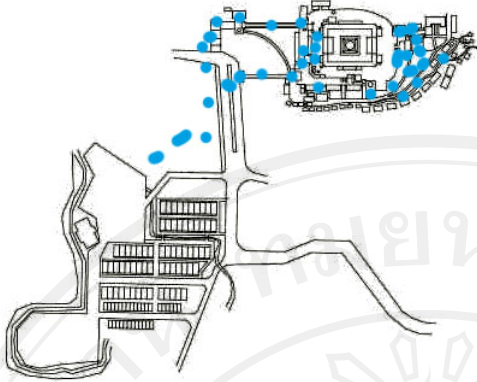
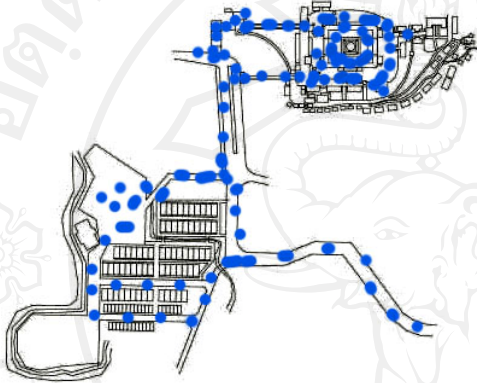
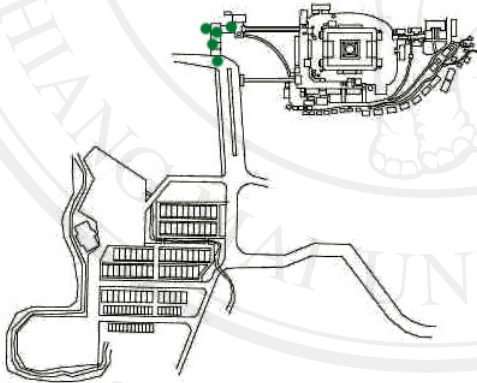
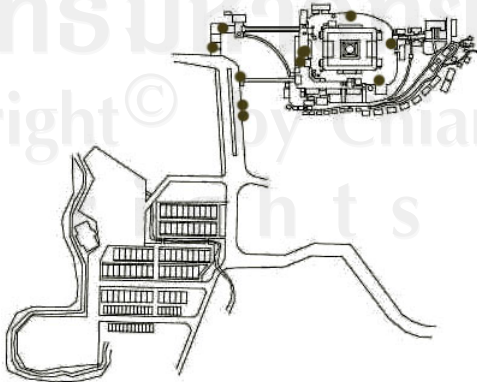
9. เจ้าหน้าที่ตำรวจ

กลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจ เข้ามาใช้พื้นที่ของวัดในการปฏิบัติหน้าที่ตามปกติการดูแลพื้นที่ในเขตการปกครอง

ตารางที่ 5.1 แสดงการใช้พื้นที่ชุมชนคอยสุเทพหมู่ 9 ของกลุ่มคนต่างๆ

ลำดับที่	พื้นที่	กลุ่มคน	กิจกรรม	ความหมายจากผู้ใช้พื้นที่
1		พระ	ใช้พื้นที่วัดในการปฏิบัติกิจ สงฆ์ใช้พื้นที่หมู่บ้านเป็นครั้งคราวตามกิจนิมนต์และบิณฑบาต	พื้นที่วัดเป็นสถานที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไม่ควรลบลู่พื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ธรรมดาเป็นพื้นที่ของชาวบ้าน

2		เณร	ใช้ส่วนมากใช้พื้นที่วัดในสวนสังฆาวาสและเดินทางไปเรียนหนังสือในเมือง	พื้นที่วัดเป็นพื้นที่ของพระและไม่ควรไปรบกวนนักท่องเที่ยวในสวนฆราวาส
3		แม่ชี	ใช้พื้นที่วัดปฏิบัติกิจกรรมและช่วยจัดทำงานตามจุดที่ได้รับมอบหมายผ่านหมู่บ้านเป็นครั้งคราวเพื่อลงไปในเมือง	พื้นที่วัดเป็นพื้นที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตย์อยู่พื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ของชาวบ้าน
4		เจ้าหน้าที่วัด	ปฏิบัติหน้าที่ตามจุดที่ได้รับมอบหมายจากวัด	วัดเป็นพื้นที่ทำงานเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและเป็นวัดศักดิ์สิทธิ์หมู่บ้านเป็นที่อยู่ของชาวบ้าน
5		ชาวบ้านคอยสุเทพ	ใช้พื้นที่วัดเป็นที่สักการบูชาไปวัดในวันพระหรือวันสำคัญทางศาสนา	วัดเป็นวัดศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจหมู่บ้านเป็นพื้นที่ของชาวบ้าน

6		เด็กในชุมชน	ใช้พื้นที่วัดในการเล่นและช่วยพ่อแม่ขายของให้นักท่องเที่ยวและหารายได้พิเศษ	วัดเป็นพื้นที่ของพระเวลาเล่นต้องรีบรื้อไม่เสียดัง
7		นักท่องเที่ยว	ใช้พื้นที่ในการท่องเที่ยว	วัดเป็นสถานที่ท่องเที่ยว วัดและหมู่บ้านอยู่บนดอยศักดิ์สิทธิ์ควรสะอาดสวยงาม
8		เจ้าหน้าที่ป่าไม้	ใช้พื้นที่วัดเป็นของแบ่งพื้นที่รับผิดชอบของตนเอง	วัดเป็นพื้นที่ที่ไม่ควรทำสถานที่รอบวัดให้สกปรกเพราะเป็นการลบหลู่วัด ส่วนพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นพื้นที่ของป่าไม้
9		เจ้าหน้าที่ตำรวจ	พื้นที่วัดเป็นพื้นที่ในการทำงานของเจ้าหน้าที่ที่จะต้องดูแลความเรียบร้อย	พื้นที่วัดเป็นพื้นที่ของพระที่ต้องดูแลพื้นที่หมู่บ้านเป็นพื้นที่ในความรับผิดชอบ

เมื่อทำการแยกกลุ่มผู้ใช้พื้นที่และได้เข้าไปพูดคุยและสัมภาษณ์พบว่า การให้ความหมายของคนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ต่อความหมายของความศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีความเชื่อมโยงต่อการใช้พื้นที่และกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งผลต่อการเกิดขึ้นของคำว่า “พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์” มีลักษณะที่แตกต่างกันแต่พอที่จะสรุปเป็นหัวข้อหลักๆ ได้ดังนี้

1. ตามภูมิศาสตร์ของพื้นที่ การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ชาวบ้านมีการลักษณะการกำหนดขอบเขตที่คล้ายกันกับการกำหนดพื้นที่สามัญโดยการกำหนดขอบเขตนั้นจะอ้างอิงกับสิ่งแวดล้อมกายภาพที่เป็นลักษณะของขอบเขต “รอบเลยที่เขาไถมาเนี่ย รอบวัดแล้วก็รอบหมู่บ้าน” นาง จันดา²³ ขอบเขตที่ได้รับการสร้างขึ้นใหม่ก็สามารถเป็นขอบเขตอ้างอิงสำหรับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อีกด้วยเช่นดังที่พระครูสังฆรักษ์ณัฐฐาภรณ์ ได้ให้ความหมายของคำว่าศักดิ์สิทธิ์ไว้ว่า

ส่วนตัวคิดว่าเป็นความเชื่อของเราเองว่าเรามีความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์นั้นมากแค่ไหนมันอยู่ที่ตัวบุคคลนั้นว่ามีมุมมอง ในส่วนตัวแล้วเชื่อว่าวัดพระธาตุดอยสุเทพนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ แล้วตามตำนานที่ได้ยินมาเค้าว่าพื้นที่บนดอยนี้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์หมดเลยรวมถึงพระธาตุรวมถึงต้นไม้ด้วย²⁴

การให้ความหมายต่อพื้นที่ของวัดพระธาตุดอยสุเทพว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และรวมถึงพระธาตุและต้นไม้ด้วยแสดงให้เห็นถึงความศักดิ์สิทธิ์ที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งดอยสุเทพรวมถึงต้นไม้ที่เป็นพืชตามธรรมชาติอีกด้วย

2. ตามสถานที่ ดังเช่นที่ พระ ขรรชัช ไชยยาขันติโก ได้อธิบายความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไว้ในการสัมภาษณ์ว่า

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ครอบคลุมได้ทุกศาสนาไม่ใช่จะศาสนาพุทธอย่างเดียว ศาสนาพุทธ พูดถึงในแง่ศาสนาพุทธพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นั้นก็ถือเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เป็นสถานที่อย่างเช่น วัดพูดถึงวัดก็ใช้เป็นสถานที่ในการประกอบพิธีศาสนกิจ สวดมนต์ ไหว้พระ สวดมนต์... คนเราทั่วไปก็ต้องใช้หมดนั่นก็คือความหมายของสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ น่าจะเป็นส่วนศาสนาคริสต์ อิสลาม พราหมณ์ ฮินดู ก็ลักษณะเดียวกัน แล้วก็อย่างศาสนาคริสต์มีการเข้าโบสถ์เข้าไปทำพิธี หรือทำอะไร ก็คือเป็นทำใช้สถานที่ตรงนั้นเป็นการอุปโลกน์สมมติขึ้นสมัยก่อนสถานที่

²³ จากการสัมภาษณ์ นาง จันดา กัณธิ วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 13:30-14:30 น.

²⁴ จากการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์พระพระครูสังฆรักษ์ณัฐฐาภรณ์ วันที่ 21 มีนาคม 2551 เวลาประมาณ 13:00-14:00 น.

แห่งนี้เป็นที่ที่กรร่าว่างเปล่าหรือเป็นที่ที่ยังไม่มีที่ศักดิ์สิทธิ์นี้ยังไรแต่
พอมาสร้างแล้วก็เหมือนว่าอุปโลกน์ขึ้นมาให้เป็นสถานที่ที่มัน
ศักดิ์สิทธิ์เพื่อไว้ทำพิธีกรรมต่างๆ ได้ พระขรรชัย ไชยยาขันติโก²⁵

ในการให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ พระขรรชัย ว่าเป็นสถานที่สร้างขึ้นจากการ
สมมติ การตั้งขึ้นมาโดยใช้พื้นที่นั้นๆ สำหรับการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเช่นพิธีกรรม
เป็นการอธิบายความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คล้ายกันกับการอธิบายความหมายพื้นที่
ศักดิ์สิทธิ์ของ กลุ่มเด็กในชุมชนที่ชี้ชัดลงไปเป็นสถานที่ ยกตัวอย่างเช่นการให้ความหมาย
ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของ เด็กหญิง ชลดา กันธิ²⁶ว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์คือ “วัด, ศาล” ซึ่งลักษณะการ
ให้ความหมายที่เมื่อถามถึงพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์แล้วจะตอบออกมาเป็นสถานที่นั้นมีมากในการให้
ความหมายของคนในชุมชนและในคำตอบเหล่านั้นมักรวมเอาพื้นที่อื่นๆ ในชุมชนที่ได้ถูกให้
ความหมายว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ไว้ด้วย (พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ จะกล่าวในหัวข้อต่อไป)

3. ตามความคิดความเชื่อ “สิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นแต่สามารถรับรู้ได้และเป็นสิ่งที่พ่อ
แม่บอกว่าศักดิ์สิทธิ์ ยกตัวอย่างเช่น พระ เจ้าที่เจ้าทาง” เณร²⁷การให้ความหมายของความ
ศักดิ์สิทธิ์ของเณรนั้นเป็นการให้ความหมายแบบได้รับการบอกกล่าวจากผู้มีประสบการณ์
เช่น “พ่อแม่” “พระพี่เลี้ยง” การให้ความหมายของเณรเลยเป็นการให้ความหมายและใช้แบบ
ที่ไม่ได้คิดเองเป็นการสืบทอดการให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จากผู้ที่เณรเคารพรักและ
เชื่อฟังนั่นคือ “พ่อแม่” “พระพี่เลี้ยง” “ศักดิ์สิทธิ์ก็คือ ก็คือสิ่งที่เราราบไหว้ สิ่งที่ยันดาล
อะไรให้เรา ยังไง เขาเรียกว่าอย่างไร ช่วยเหลือเราได้ เป็นสิ่งที่เรามองไม่เห็น” ตามที่ ปิยะดา
ท่าจันทิกได้อธิบาย แต่สำหรับเณร²⁸ศักดิ์สิทธิ์คือ²⁹ “สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายมีอยู่ทุกพื้นที่”
ส่วนนางจันดา³⁰ศักดิ์สิทธิ์มีความหมายว่า “เอาไว้ไหว้หรือสักการบูชา” และสำหรับกาญ³¹
ศักดิ์สิทธิ์หมายถึง “ศักดิ์สิทธิ์หมายถึงว่าสิ่งที่เราเคารพ หมายถึงสิ่งที่เคารพยึดเหนี่ยวจิตใจของ
เราศักดิ์สิทธิ์ก็หมายถึงว่าอย่าง พระพุทธรูป สถานที่ที่เป็นวัดวาอาราม ปุชนียบุคคล เป็นเจ้าพ่อ
ศักดิ์สิทธิ์หมคคิดว่าสิ่งที่มันเร้นลับมันไม่เห็น” ในกลุ่มนี้ชาวบ้านให้ความหมายของคำว่า
ศักดิ์สิทธิ์ ว่าเป็นสิ่งที่ลึกลับแต่ในความเชื่อที่เชื่อทั้งหมดว่าจะสามารถช่วยเหลือหรือเป็นสิ่งที่

²⁵ จากการสัมภาษณ์ พระ ขรรชัย ไชยยาขันติโก วันที่ 6 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:10-11:45 น.

²⁶ จากการสัมภาษณ์ เด็กหญิง ชลดา กันธิ วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 11:15-11:25 น.

²⁷ จากการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เณร 3 รูป วันที่ 22 มีนาคม 2551 เวลาประมาณ 14:00-14:30 น.

²⁸ จากการสัมภาษณ์ นาง เณร อินดา วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:30-11:00 น.

²⁹ จากการสัมภาษณ์ นาง ปิยะดา ท่าจันทิก วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:00-10:30 น.

³⁰ จากการสัมภาษณ์ นาง จันดา กันธิ วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 15:30-16:00น.

³¹ จากการสัมภาษณ์ นาง กิ่งกาญ โสภาวันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 13:10- 14:30น.

ล้นนั้นยังมีความเชื่อที่ไม่ได้เชื่อทั้งหมดว่าจะสามารถช่วยตนเองได้เช่นที่ สวัสดิ์ มนตรี³² ได้ให้ความเห็นว่า “ก็อย่างศาสนาพุทธเราก็นับถือพระพุทธเจ้าแต่มันจะศักดิ์สิทธิ์แค่ไหนไม่รู้หรอกหนี่ (หอเสื่อบ้าน) คนไหว้ทุกวันมันจะช่วยให้เราได้แค่ไหน”

พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อื่นๆ ที่อยู่นอกเหนือพื้นที่ของวัดพระธาตุคุดอยสุเทพ

การให้ความหมายของศักดิ์สิทธิ์ที่ให้ความหมายตามความคิดความเชื่อมีความหลากหลายแตกต่างกันในรายละเอียดในการให้ความหมายของแต่ละบุคคล นอกเหนือจากการให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนดังที่กล่าวไปแล้วใน 3 ข้อซึ่งให้ความหมายไปในทางเดียวกันว่าวัดพระธาตุคุดอยสุเทพเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แล้วนั้นยังมีพื้นที่อื่นๆ ที่คนในชุมชนให้ความหมายว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์อีกด้วยเช่นที่นางจันตา กันธิ³³ ได้อธิบายไว้ในการสัมภาษณ์ว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนมีหลายที่นอกเหนือจากวัดเช่น “หนึ่งพระธาตุคุดอยสุเทพ สองพ่อครูบา เจ้าพ่อขุนพัน เจ้าแม่ขุนพัน เจ้าพ่อพญานาค เจ้าแม่พญานาคแม่ธรณีเป็นเจ้า แล้วก็เจ้าพ่อขุนคง เจ้าพ่อเสื่อบ้าน เจ้าที่ไค้ขุนกัน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทุกวันนี้แม่ไหว้ทุกวัน” สถานที่ต่างๆ เหล่านี้กระจายตัวอยู่ในพื้นที่ของชุมชน แต่ก็เป็นที่ที่ชาวบ้านในชุมชนรู้จัก การให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนในพื้นที่นั้นพบว่า พื้นที่ที่คนในพื้นที่รับรู้และให้ความหมายว่าศักดิ์สิทธิ์คือวัดและศาลต่างๆ ภายในหมู่บ้านซึ่งมีหลายที่เช่นเดียวกันกับที่เด็กหญิงปาริชาติได้พูดไว้ระหว่างการสัมภาษณ์ว่า “เช่น ศาลเสื่อบ้าน, ศาลไค้ขุนกันชนะนนท์, แม่ธรณีเจ้าที่ประจำบ้านและศาลเจ้าพ่อขุนคง”³⁴ และเด็กหญิงปาริชาติยังได้เล่าถึงความศักดิ์สิทธิ์ของเธออีกว่า “ความศักดิ์สิทธิ์เริ่มจากอนุสาวรีย์ครูบาศรีวิชัยเป็นต้นมา” ซึ่งในการรับรู้พื้นที่นั้นมีการรับรู้ที่แตกต่างกัน แต่ที่มีความคิดเห็นเหมือนกันคือวัดพระธาตุคุดอยสุเทพเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ในการแบ่งพื้นที่ของวัดออกจากตัวหมู่บ้านที่เป็นพื้นที่สามัญนั้นชาวบ้านอ้างอิงถนนใหญ่ที่ตัดผ่านหมู่บ้านไปสู่พระตำหนักภูพิงคราชนิเวศ เป็นเหมือนเส้นแบ่งทั้งสองพื้นที่ออกจากกัน การรับรู้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนในพื้นที่ได้รับการปลูกฝังกันมาระหว่างรุ่นต่อรุ่น สังเกตได้จากการสัมภาษณ์เด็กในชุมชนว่ามีการรับรู้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์โดยพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้บอกเด็กๆ ว่าตรงไหนเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ควรทำตัวและปฏิบัติตัวอย่างไรเมื่อเข้าไปสู่พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

³² จากการสัมภาษณ์ นาย สวัสดิ์ มนตรี วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 14:30-15:00 น.

³³ จากการสัมภาษณ์ นาง จันตา กันธิ วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 13:30-14:30 น.

³⁴ จากการสัมภาษณ์ เด็กหญิงปาริชาติ ประสิทธิ์เขตจิตร วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:45-11:00 น.

ภาพที่ 5.11 รูปแสดงศาลเสื่อบ้าน

ภาพที่ 5.12 รูปแสดงศาลเจ้าพ่อขุนคง

ภาพที่ 5.13 รูปแสดงศาลโถงขุนกันชนะนนท์

“ศาล วัดพระธาตุ” นื่อง³⁵ “ศาลเสื่อบ้านกับวัดพระธาตุ” เด็กหญิง ปาริชาติ ประสทธิเขต
 จิตร³⁶ “คอยสุเทพวัดพระธาตุ” นาย เจริญ ประเสริฐศรี³⁷ ในการเทียบความหมายของคำว่าศักดิ์สิทธิ์
 กับรูปธรรมหรือการยกตัวอย่างของสิ่งของหรือสถานที่ให้เห็นอย่างชัดเจนนอกเหนือจากการเทียบกับ
 สถานที่แล้วยังมีการให้ความหมายของคำว่าศักดิ์สิทธิ์เทียบกับคนด้วยเช่น “คือพระ” เด็กชาย บริพัฒน์
 นาคสุวรรณ³⁸ “พระธาตุครูบา” เด็กชาย ธนพงษ์ แสงมณี³⁹ การให้ความหมายของพื้นที่ของคนแต่ละ
 คนต่างกันออกไปตามการรับรู้และประสบการณ์ของแต่ละคนจากการสัมภาษณ์พบว่าทำให้
 ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนในชุมชนจะให้ความหมายพื้นที่โดยประสบการณ์เป็นสำคัญมี
 การผนวกเอาความคิดความเชื่อส่วนบุคคลเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการให้ความหมายต่อพื้นที่ การ
 บอกเล่าเรื่องราวต่างๆ ของพื้นที่อย่างซ้ำๆ เกี่ยวกับเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ของพื้นที่ การปฏิบัติตนต่อ
 พื้นที่หรือแม้กระทั่งพิธีกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่เป็นเหมือนการตอกย้ำและเป็นตัวกลางการ
 ส่งผ่าน การแผ่กระจายความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย

จะเห็นได้ว่าคนในพื้นที่มีการแบ่งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ออกจากพื้นที่สามัญที่คล้ายกัน โดยการแบ่งพื้นที่จะ
 อ้างอิงกับสิ่งแวดล้อมกายภาพที่เป็นลักษณะของขอบเช่นถนน ทางเดิน ทางเท้าเพราะลักษณะขอบ
 ของสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่เป็นเส้นแบ่งสิ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านคุ้นเคยและใช้ชีวิตอยู่กับสิ่งเหล่านั้นใน
 ชีวิตประจำวัน ดังที่กล่าวไปแล้วว่าเป็นการกำหนดพื้นที่โดยการใช้สภาพแวดล้อมทางกายภาพมาเป็น
 ส่วนของการแบ่งยังรวมถึงความต่างของระดับพื้นที่ที่ต่างกันที่ชาวบ้านได้นำมาเป็นแนวทางในการ
 แบ่งพื้นที่ จากการสังเกตการใช้พื้นที่ของชาวบ้านเส้นทางสัญจรภายในชุมชนเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่
 ชาวบ้านใช้ในการแบ่งพื้นที่ “ตั้งแต่บันไดบันแรกจนถึงบนวัด”⁴⁰ “ห้วยนาคเป็นต้นไป”⁴¹ “ตั้งแต่โค้ง
 ขุนกันขึ้นมา”⁴² พื้นที่เหล่านี้เป็นการกำหนดตำแหน่งของจุดที่ชาวบ้านใช้เป็นตัวแบ่งพื้นที่ว่าตั้งแต่จุด
 นี้ไปจนถึงบนวัดซึ่งจุดเหล่านี้อยู่บนเส้นทางสัญจรหลักที่จะเดินทางเข้าสู่วัดหรือเข้าสู่ชุมชนทั้งสิ้น
 “รอบเลยที่เขาไถมาเนี่ย รอบวัดแล้วก็รอบหมู่บ้าน” นาง จันตา⁴³ ในการรับรู้พื้นที่ของ จันตาแสดงให้เห็น

³⁵ จากการสัมภาษณ์ เด็กหญิง ทัศนิกา กัณธิ วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:20-10:40 น.

³⁶ จากการสัมภาษณ์ เด็กหญิง ทัศนิกา กัณธิ วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:40-11:00 น.

³⁷ จากการสัมภาษณ์ นาย เจริญ ประเสริฐศรี วันที่ 6 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 11:10-12:00 น.

³⁸ จากการสัมภาษณ์ เด็กชาย บริพัฒน์ นาคสุวรรณ วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:30-10:45 น.

³⁹ จากการสัมภาษณ์ เด็กชายธนพงษ์ แสงมณี วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 11:00-11:15 น.

⁴⁰ จากการสัมภาษณ์ เด็กหญิง ทัศนิกา กัณธิ วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 13:30-14:30 น.

⁴¹ จากการสัมภาษณ์ เด็กหญิง ทัศนิกา กัณธิ วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 13:30-14:30 น.

⁴² จากการสัมภาษณ์ เด็กหญิง ปาริชาติ ประสทธิเขตจิตร วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:45-11:00 น.

⁴³ จากการสัมภาษณ์ นาง จันตา กัณธิ วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 13:30-14:30 น.

เห็นว่าเส้นขอบที่ได้รับการสร้างขึ้นใหม่ก็สามารถอ้างอิงเป็นเส้นขอบที่แบ่งระหว่างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และพื้นที่สามัญของคนในพื้นที่อีกด้วย

นอกเหนือจากการให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามวิธีการและรูปแบบของการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลวิธีการให้ความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของเด็กในชุมชน โดยอาศัยกิจกรรมที่ 2⁴⁴ กิจกรรมการประกวดวาดภาพระบายสี ในหัวข้อชุมชนและวัดของฉัน ในการเก็บข้อมูลการวิจัยได้ เห็นมุมมองของเด็กในการให้ความหมายต่อพื้นที่โดยการสะท้อนออกมาทางการวาดภาพ

ภาพที่ 5.14 รูปแสดงภาพวาดประกวดระบายสีภาพที่ 1

ภาพวาดที่แสดงในภาพที่ 5.14 เป็นภาพวาดประกวดระบายสีที่ได้รับรางวัลที่ 1⁴⁵ จากการประกวดวาดภาพระบายสีในกิจกรรมที่ 2 วาดโดย ค.ญ. ธนขวัญ ท่าระเบียบ ค.ญ. ธนขวัญ เป็นเด็กที่อาศัยอยู่ในเมืองขึ้นมาดอยสุเทพเป็นประจำกับครอบครัวเพื่อมาเยี่ยมย่าที่ชายของบนบารุชาบนดอยสุเทพ ภาพวาดแสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างวัดและหมู่บ้านโดยการแสดงภาพที่หน้าบ้านหันเข้าหาวัดการที่หมู่บ้านเป็นสีต่างๆ ที่แตกต่างกันแสดงถึงความหลากหลายของคนอาศัยอยู่ในหมู่บ้านแต่ก็มีความใกล้ชิดกับวัดการที่บ้านและวัดอยู่ในระนาบเดียวกันแสดงถึงการเข้าถึงวัดที่ง่าย ขนาดของวัดที่มีขนาดใหญ่กว่าแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญของวัดที่มากกว่าหมู่บ้านเพราะหมู่บ้านต้องพึ่งพาอาศัยวัดเป็นที่ประกอบอาชีพค้าขาย (เหมือนย่าของตนเองที่อาศัยพื้นที่ของวัดเป็นที่ค้าขาย) ถึงแม้ว่า ค.ญ. ธนขวัญ ไม่ได้อาศัยอยู่ในชุมชนดอยสุเทพแต่ก็ได้มาเยี่ยมย่าที่ค้าขายอยู่บนดอยสุเทพอยู่เป็นประจำทุกเสาร์อาทิตย์จึงมีภาพของชุมชนและวัดในวันเสาร์และอาทิตย์ในความทรงจำของตนเอง

⁴⁴ จากกิจกรรมที่ 2 วันอาทิตย์ที่ 25 พฤศจิกายน 2550 เวลา 14:00-17:00 น.

⁴⁵ จากกิจกรรมที่ 2 วันอาทิตย์ที่ 25 พฤศจิกายน 2550 เวลา 14:00-17:00 น.

สังเกตเห็นได้จากที่หมู่บ้านไม่มีคนอยู่เลยประตูบ้านปิดเพราะชาวบ้านออกไปค้าขายหมดทำให้ในหมู่บ้านไม่ค่อยมีคนอยู่ในตอนกลางวันในวันเสาร์และอาทิตย์

ภาพที่ 5.15 รูปแสดงภาพวาดประกวดระบายสีภาพที่ 3

ภาพวาดที่แสดงในภาพที่ 5.15 เป็นภาพวาดประกวดระบายสีที่ได้รับรางวัลที่ 3⁴⁶ โดยการวาดของ ค.ช. กรวิชญ์ วิไลรัตน์ ค.ช. กรวิชญ์ เป็นเด็กที่อยู่ในเมืองมีย่าเป็นแม่ค้าอยู่บนดอยสุเทพคุณพ่อของ ค.ช. กรวิชญ์ เป็นคนที่เกิดในชุมชนแล้วได้งานราชการทำในเมืองจึงย้ายลงไปอยู่ในเมืองแล้วสร้างครอบครัวในเมืองเป็นบางอาทิตย์ที่จะพา ค.ช. กรวิชญ์ มาเยี่ยมย่า ในภาพนี้สะท้อนให้เห็นว่าวัดและหมู่บ้านแยกออกจากกันโดยระดับความสูง แสดงถึงการรับรู้พื้นที่ของหมู่บ้านว่าอยู่พื้นที่ที่ต่ำกว่าวัด เพราะบ้านของ ค.ช. กรวิชญ์ อยู่ในเมือง จึงต้องใช้เวลาในการเดินทางมาที่ชุมชน ค.ช. กรวิชญ์ จึงแสดงให้เห็นว่าตนเองรับรู้พื้นที่ของชุมชนเรื่องระดับของพื้นที่ที่แตกต่างกันระหว่างหมู่บ้านและวัด ในภาพ ค.ช. กรวิชญ์ ได้ให้ความสำคัญกับรายละเอียดของวัดมากเห็นได้จากกรวดวัดที่มีหิ้งเจดีย์ที่มีรายละเอียดประกอบคือฉัตร และอาคารวิหารที่มีลวดลายตกแต่งที่ชัดเจนมากกว่าส่วนรายละเอียดของหมู่บ้านที่แทบจะไม่เห็นรายละเอียดและเอกลักษณ์เลย

⁴⁶ จากกิจกรรมที่ 2 วันอาทิตย์ที่ 25 พฤศจิกายน 2550 เวลา 14:00-17:00 น.

ภาพที่ 5.16 รูปแสดงภาพวาดประกวดระบายสีภาพที่ 4

ภาพวาดที่แสดงในภาพที่ 5.16 เป็นภาพวาดประกวดระบายสีที่ได้รับรางวัลชมเชย⁴⁷จากการวาดของ ค.ช. สิทธิชัย แสนศรีชัย ค.ช. สิทธิชัยเป็นเด็กอีกคนหนึ่งที่ไม่ได้อยู่ในชุมชนแต่เป็นลูกหลานของชาวบ้านในชุมชนที่มีอาชีพค้าขายซึ่งอิงอยู่กับวัดและมาชุมชนกับครอบครัวในวันหยุดสุดสัปดาห์ เพราะครอบครัวของ ค.ช. สิทธิชัย เดินทางมาค้าขายในชุมชน จากภาพแสดงให้เห็นถึงการแสดงขอบเขตของวัดและหมู่บ้านที่แยกออกจากกันโดยใช้ความสูงต่ำของอาคารเป็นตัวเชื่อมพื้นที่ การให้สีที่ต่างกันของบ้านแสดงให้เห็นถึงความหลากหลายของคนที่อยู่ในชุมชน วัดใหญ่กว่าชุมชนโดยเทียบขนาดแล้วแม้ว่ารูปบ้านในชุมชนจะอยู่ใกล้แต่ก็ยิ่งเล็กกว่าวัดที่อยู่ไกล แต่ภาพยังแสดงให้เห็นถึงความใกล้ชิดระหว่างวัดและหมู่บ้านมุมมองที่ค.ช. สิทธิชัยมองเป็นมุมมองที่รับรู้จากการมาชุมชนในวันเสาร์และอาทิตย์ในช่วงเช้าจะเห็นได้ว่าค.ช. สิทธิชัยแสดงออกมาทางภาพโดยรูปของการใส่บาตรทำบุญ สิ่งที่น่าสนใจในภาพอีกส่วนหนึ่งคือบ้านที่อยู่ในป่า อาจจะเป็นไปได้ที่ว่า ค.ช. สิทธิชัย เห็นว่าขอบเขตของหมู่บ้าน ไม่มีอยู่จริงและกลมกลืนเข้ากับสภาพแวดล้อมของป่า

จากการวาดภาพของเด็กในชุมชนในกิจกรรมที่ 2 ในชุดนี้แสดงให้เห็นถึงมุมมองของเด็กในกลุ่มที่มีการรับรู้ต่อพื้นที่ของวัดมากกว่าชุมชนสะท้อนออกมาเป็นการวาดภาพที่มีนัยสำคัญเช่นการแสดงออกถึงการรับรู้สภาพของวัดในปัจจุบัน, การแสดงออกถึงความสำคัญของวัดผ่านขนาดที่ใหญ่กว่าหมู่บ้าน, ขอบเขตของวัดที่กว้างขวางและกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้นที่เกี่ยวข้องกับวัดบางคนแสดงถึงความเกี่ยวเนื่องกันของพื้นที่วัดและหมู่บ้าน โดยแสดงให้เห็นจากความสูงต่ำระดับของพื้นที่และการเชื่อมต่อพื้นที่ทั้งสองโดยใช้ถนนเป็นตัวเชื่อมขอบเขต เป็นการสะท้อนภาพความคิดของเด็กๆ ผ่านมุมมองของ

⁴⁷ จากกิจกรรมที่ 2 วันอาทิตย์ที่ 25 พฤศจิกายน 2550 เวลา 14:00-17:00 น.

ชีวิตประจำวันซึ่งอยู่ร่วมกับวัดเพื่อการค้าขายแสดงให้เห็นถึงการมีอิทธิพลของวัดที่มีต่อการใช้ชีวิตและครอบครัวของตนเอง

โดยสรุปจากการเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์และการสังเกตพฤติกรรมทำให้ความหมายและการใช้พื้นที่ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของคนที่ใช้พื้นที่ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหารพบว่ามีลักษณะการให้ความหมายแตกต่างกันอยู่สองแบบใหญ่ๆ ด้วยกันคือ

1. การให้ความหมายพื้นที่แบบองค์รวมตามลักษณะทางกายภาพและภูมิศาสตร์ของพื้นที่เช่น การให้ความหมายของพื้นที่ของวัดว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์โดยเริ่มตั้งแต่บันไดวัดขึ้นไปจนถึงบริเวณวัดทั้งหมดหรือแม้กระทั่งการให้ความหมายของคอกยสุเทพทั้งหมดว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์
2. การให้ความหมายของพื้นที่แบบแยกเป็นจุดๆ โดยไม่ได้อิงถึงลักษณะทางกายภาพของภูมิศาสตร์แต่เป็นการให้ความหมายจากประสบการณ์ของตนเอง เช่นการให้ความหมายของพื้นที่เป็นจุดๆ ไปว่าตรงไหนเป็นที่ที่มีสิ่งศักดิ์สิทธิ์สิงสถิตอยู่ เช่นศาลต่างๆ ในหมู่บ้าน แม้กระทั่งผูกติดกับความหมายของความศักดิ์สิทธิ์กับสิ่งมีชีวิต เช่น คน, พระ หรือแม้แต่เป็นสิ่งที่คิดว่าจะช่วยให้ตนอยู่อย่างมีความสุข, ช่วยตนเองให้ค้าขายดีขึ้นหรือการให้ความหมายว่าเป็นกรรมพิธีต่างๆ ที่อุปโลกนขึ้นในพื้นที่หนึ่งเพื่อภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งของความศักดิ์สิทธิ์

จากการทำความเข้าใจการให้ความหมายของชาวบ้านต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในชุมชนหมู่บ้านคอกยสุเทพแล้วต่อไปผู้วิจัยจะนำเสนอส่วนของประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่วัดในปัจจุบันบนจากการเก็บข้อมูลในกิจกรรมที่ 6 ในส่วนของการพูดคุยและการสัมภาษณ์กลุ่มคนต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่และข้อมูลในส่วนที่ 2 จากกิจกรรมที่ 4 กิจกรรมชุมชนนำอยู่ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยแบ่งลักษณะการอธิบายปัญหาออกตามพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วนตามพื้นที่ในการปกครองของวัดคือส่วนของวัดพระธาตุที่อยู่บริเวณที่ 1 และส่วนพื้นที่ที่ 2 คือบริเวณลานห้วยนาคลงไปจนถึงซุ้มกาญจนภิเษก

ตอนที่ 3 ปัญหาการใช้พื้นที่ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ปัญหาในการใช้พื้นที่ในส่วนที่ 1 ปัญหาที่พบคือปัญหาเรื่องการเข้าสู่พื้นที่โดยการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ เช่น การแต่งกายไม่สุภาพเข้าสู่บริเวณวัด การเข้าสู่พื้นที่ฆราวาสโดยไม่ได้ตั้งใจของนักท่องเที่ยว เพราะไม่ได้มีป้ายและขอบเขตบอกไว้อย่างชัดเจน ในการใช้พื้นที่โดยการให้ความหมายต่อพื้นที่ของวัดว่าเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวอาจจะมีการเข้าใจผิดและการกระทำที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่เหมาะสมบ้าง เช่นการแต่งกายของนักท่องเที่ยวต่างชาติที่ไม่เรียบร้อยการใส่กระโปรงสั้นกางเกง

ข้างสั้น เสื้อสายเดี่ยวและชุดที่ไม่สุภาพ ทางวัดก็ได้จัดให้มีพนักงานบริการเช่าผ้าขึ้นให้กับนักท่องเที่ยวเหล่านั้นไว้เพื่อความเรียบร้อย เมื่อพนักงานวัดเห็นว่านักท่องเที่ยวคนไหนที่แต่งกายไม่เหมาะสมก็จะเชิญให้มาเปลี่ยนกระโปรงหรือกางเกงหรือใช้ผ้าคลุมไหล่ให้เรียบร้อยในบริเวณที่จัดไว้ให้ “ส่วนมากเป็นฝรั่งเค้าไม่รู้ไคร้ก็มักจะบอกนะแต่ส่วนมากไม่ได้มากับไคร้หรือรถที่ไม่สุภาพนะ”⁴⁸ ในการมองเห็นที่วัดว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวและมากราบไหว้พระนมัสการองค์พระธาตุของนักท่องเที่ยวชาวไทยนั้นยังเป็นการให้ความหมายและใช้พื้นที่ตรงกันกับการให้ความหมายต่อพื้นที่ว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และปฏิบัติตามการให้ความหมายนั้นเช่นการไหว้พระขอพรรดน้ำมนต์ การเสี่ยงเซียมซี การบริจาคทานในรูปแบบตู้รับบริจาคต่างๆ การนั่งสมาธิหรือแม้กระทั่งการเวียนเทียน ในการใช้พื้นที่ของวัดใน ส่วนที่ 1 นี้จะมีทั้งบางกลุ่มที่ก่อให้เกิดปัญหาและความรำคาญใจแก่นักท่องเที่ยว เช่นกลุ่มของช่างภาพที่มีจำนวนมากจนต้องแย่งลูกค้ากันเองในการให้บริการถ่ายภาพ กลุ่มชาวบ้านกลุ่มช่างภาพที่ทำอาชีพในพื้นที่นี้ในการให้ความหมายของพื้นที่ว่าเป็นพื้นที่ที่ทำมาหากินแต่พวกเขายังไม่ได้ละความหมายของคำว่าศักดิ์สิทธิ์ออกไปจากพื้นที่เสียทีเดียว สังเกตได้จากการพูดคุยกันระหว่างการให้บริการถ่ายภาพ “ภาพนี้อาเป็นนั่งลงดีกว่าครับเป็นการเคารพพระธาตุเจ้า”⁴⁹ การแนะนำนักท่องเที่ยวให้เคารพต่อสถานที่ที่เป็นสื่อความหมายว่าเขาให้ความหมายว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์และควรปฏิบัติตนอย่างที่เหมาะสมกับพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามที่เขาคิดความด้วย

ปัญหาในการใช้พื้นที่ในส่วนที่ 2 ปัญหาที่พบคือปัญหาเรื่องการใช้พื้นที่ที่ไม่เหมาะสม

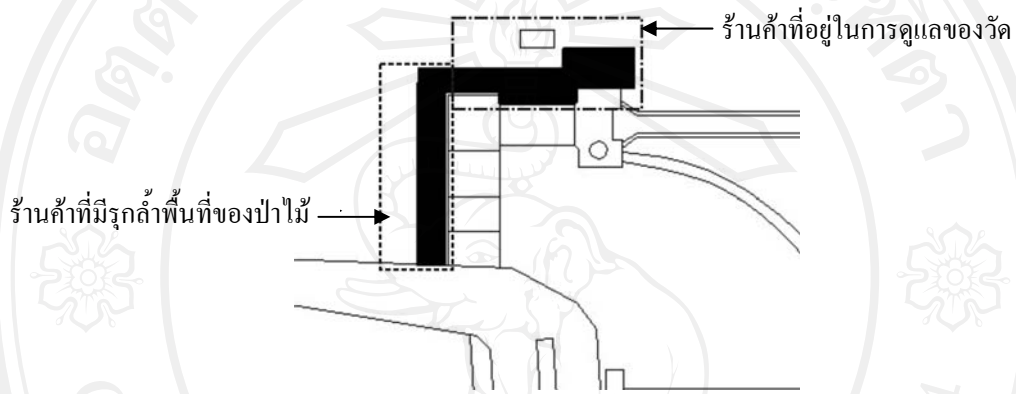
การใช้พื้นที่ของวัดในส่วนที่มีปัญหาคือส่วนที่ 2 คือส่วนที่ชาวบ้านเรียกว่า “บาร์ซ่า” การใช้พื้นที่ในส่วนที่ 2 ของชาวบ้านนี้เป็นการใช้พื้นที่ในการค้าขายเป็นส่วนใหญ่ ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าพื้นที่บางส่วนในบริเวณนี้เป็นที่ที่ทางวัดได้แบ่งให้เป็นพื้นที่เช่าค้าขายของคนในหมู่บ้าน การค้าขายในพื้นที่นี้เริ่มตั้งแต่เวลา 8:00 น. โดยเฉลี่ย และจะหยุดเวลา 18:00 น. โดยประมาณขึ้นอยู่กับนักท่องเที่ยวว่าจะหมดเมื่อไร การค้าขายของชาวบ้านในบริเวณนี้มีทั้งการค้าขายที่เป็นร้านค้าและการค้าขายที่เป็นแบบหาบเร่แผงลอยปะปนกัน โดยเฉพาะเทศกาลต่างๆ จะมีชาวบ้านทั้งในหมู่บ้านและคนนอกหมู่บ้านเข้ามาใช้พื้นที่นี้ค้าขายมากเป็นพิเศษ ที่ดินในส่วนของวัดพระธาตุคุดยสุเทพเป็นส่วนกรรมสิทธิ์ของวัดที่ขึ้นอยู่กับกรมศาสนาและได้รับการดูแลจากกรมศิลปากรในเรื่องของการดูแลลักษณะทางกายภาพและการทะนุบำรุงสถานตามหลักการดูแลของกรมศิลปากร และยังได้รับการสนับสนุนจากหลายภาคส่วนของรัฐและเอกชนเช่น องค์การบริหารส่วนจังหวัด, เทศบาลตำบลสุเทพ ฯลฯ ในการปกครองของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและเชื่อมโยงต่อพื้นที่วัดพระธาตุคุดยสุเทพนั้น

⁴⁸ จากการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์เด็กวัดผู้ไม่ประสงค์ออกนาม วันที่ 22 มีนาคม 2551 เวลาประมาณ 17:00-17:30 น.

⁴⁹ จากการสังเกตการใช้พื้นที่บริเวณรอบๆ ระเบียบจตุร วันที่ 22 มีนาคม 2551 เวลาประมาณ 15:20-15:50 น.

มีหลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ ส่วนที่ 2 ส่วนที่เป็นร้านค้าขายของของชาวบ้านบริเวณบารุชา เป็นส่วนพื้นที่ในการปกครองของวัดโดยจะจ่ายค่าเช่าที่ให้กับวัดเป็นรายปีรวมถึงบริเวณที่เป็นพื้นที่ขายของถดลงมาบริเวณร้านขายดอกไม้ของชาวบ้านเช่นกัน ในการคัดเลือกผู้ค้าขายที่จะขายในพื้นที่ของบารุชานี้จะคัดเลือกจากผู้ที่อยู่อาศัยในทะเบียนบ้านของหมู่บ้านดอยสุเทพดั้งเดิม เป็นการคัดเลือกตั้งแต่พ.ศ.2525⁵⁰ ในส่วนบริเวณถัดจากส่วนที่เป็นร้านขายดอกไม้ลงมาจนถึงชุมชนนาภิเษก มีร้านค้าที่รุกล้ำพื้นที่ของป่าไม้และเป็นคดีความกันอยู่จนถึงปัจจุบัน

แผนผังที่ 5.7 แสดงพื้นที่ การค้าขายในส่วนที่ 2

ภาพที่ 5.17 รูปแสดงบริเวณแผงลอยหลังบริเวณชุมชนนาภิเษกเป็นแผงลอยที่ต่อไปยังลานบันไดนาค

ร้านขายของบริเวณชุมชนนาภิเษก เป็นร้านขายของที่ชาวบ้านได้สร้างขึ้นเพื่อค้าขายมาตั้งแต่ปี 2538 ดังที่กล่าวไปแล้วว่าในอดีตพื้นที่นี้เป็นพื้นที่สวนสาธารณะแต่ปัจจุบันเป็นร้านค้าซึ่งมีความแออัดในการค้าขายและยังมีกรณีพิพาทกับกรมป่าไม้เรื่องการบุกรุกพื้นที่ของกรมป่าไม้กระทั่ง

⁵⁰ จากการสัมภาษณ์ นางอำไพ เชื้อเมืองพาน วันที่ 2 พฤษภาคม 2551 เวลา 19:30น.

ปัจจุบันยังไม่จบคดีความ จากการพูดคุยกับนาย อ. (นามสมมติ)⁵¹ เรื่องพื้นที่ค้าขายบริเวณนี้พบว่าพื้นที่ค้าขายบริเวณหลังป่าชุมชนกาญจนภิเษก จนถึงบริเวณลานห้วยนาคประกอบด้วยสองพื้นที่ของการปกครองคือพื้นที่ที่ตั้งอยู่บริเวณสวนสาธารณะเดิมเป็นพื้นที่ของกรมป่าไม้แต่บริเวณร้านค้าไม้เป็นต้นไปจนถึงลานห้วยนาคเป็นพื้นที่ปกครองของวัด (ดูแผนผังที่ 4.6 ประกอบ) ร้านค้าที่อยู่ในปกครองของวัดจะต้องจ่ายค่าบำรุงพื้นที่ให้กับวัดร้านละ 100 บาทต่อเดือน⁵² แต่พื้นที่ที่ชาวบ้านบุกรุกนั้นไม่ได้จ่ายเงินในการบำรุงพื้นที่แต่อย่างใด แม้ค้าที่ขายบริเวณที่บุกรุกนี้บางเจ้าก็มีพื้นที่ขายในบาร์ซ่าหรือศูนย์จำหน่ายสินค้าของหมู่บ้านอยู่ด้วยแต่ทำเลร้านค้าที่อยู่ลึกเข้าไปเลยทำให้ไม่ได้ขายเลยออกมาขายบริเวณทางเท้าที่บุกรุกพื้นที่นี้แทน “บางคนทีในบาร์ซ่าก็มีแต่ไม่ขายออกไปเอาที่ข้างนอกแต่ก็อย่างว่าหนี้สินเค้าเยอะร้านก็อยู่ในเกินคนก็ไม่เดินเข้าไปซื้อก็ต้องออกมาขายข้างนอกบางคนก็ออกมาเร่ขายของที่ศาลาไทยเยอะแยะทำให้กรุงรังคือคนมาแอมวจนบางครั้งเค้ารำคาญขายของตัดราคาจนคนในบาร์ซ่าไม่ได้ขาย” นางสาว น. (นามสมมติ)⁵³ ร้านค้าในส่วนนี้มีการต่อเติมอย่างต่อเนื่องด้วยเหตุผลจากความต้องการใช้พื้นที่ที่มากขึ้นและเหตุผลทางการตลาดที่มีการแข่งขันสูงเนื่องจากแม่ค้าที่มีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทุกวัน การต่อเติมจะเป็นแบบรुकืบเข้ามาบริเวณทางเดินเพื่อการเข้าถึงลูกค้ามากขึ้นแม่ค้าบางคนถึงกับออกมาเร่ขายบริเวณหน้าร้านของตนเองทำให้พื้นที่บริเวณทางเดินคับแคบลงกว่าเดิมมาก ลักษณะการต่อเติมร้านค้าที่ใช้วัสดุเหลือใช้และไม่ถาวรเช่นกระดวย, พลาสติก, โฟม, กระจกเหล็ก, สังกะสีและวัสดุอื่นๆ ที่พอจะหาได้ทำให้ทัศนียภาพบริเวณที่มีการต่อเติมร้านค้าไม่สวยงาม รวมถึงการตกแต่งหน้าร้านและวางการนำเสนอสินค้าไม่มีการจัดตกแต่งที่เป็นระเบียบเรียบร้อยบริเวณร้านค้าบริเวณนี้จึงดูกรุงรังไม่เหมาะสมกับการอยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นอย่างยิ่ง

พื้นที่ส่วนที่ 2 นี้เป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านใช้เป็นพื้นที่ของการค้าขายมานานแล้วการให้ความหมายต่อพื้นที่นี้ของชาวบ้านจึงเป็นการส่งต่อความหมายของพื้นที่ว่าเป็นพื้นที่สำหรับการค้าขายไม่ได้ให้ความหมายว่าเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เหมือนกับพื้นที่ในส่วนที่ 1 ของวัดทั้งที่เป็นพื้นที่ในส่วนการดูแลของวัดเหมือนกัน จากการให้ความหมายที่ว่าเป็นพื้นที่ค้าขายนี้เองจึงมีการใช้พื้นที่ในการค้าขายอย่างเต็มที่ มีการรुक้าเข้าสู่ส่วนอื่นในพื้นที่ที่ไม่ได้จัดสรรให้ใช้พื้นที่โดยการเปิดเป็นร้านค้าแผงลอย มีการรुक้าเข้าสู่พื้นที่อื่นๆ ที่นอกเหนือเขตการดูแลของวัดอีกด้วยคือเขตของป่าไม้ ปัญหาที่เกิดจากการให้ความหมายว่าเป็นที่ค้าขายของชาวบ้านในส่วนพื้นที่ที่ 2 นี้จึงเป็นปัญหาในการใช้พื้นที่ในส่วนการดูแลของวัดที่มากที่สุดซึ่งในการให้ความหมายและการใช้พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในส่วนที่ 1 จะไม่ค่อยได้รับปัญหาจากการให้ความหมายที่ซ้อนทับกันของกลุ่มคนต่างๆ อย่างพื้นที่ที่ 2 และพื้นที่สามัญเพราะวัด

⁵¹ จากการพูดคุยกับชาวบ้าน นาย อ. นามสมมติ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 11:30-12:00 น.

⁵² จากการพูดคุยกับชาวบ้าน นาย อ. นามสมมติ วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 11:30-12:00 น.

⁵³ จากการพูดคุยกับ นางสาว น. (นามสมมติ) วันที่ 16 กุมภาพันธ์ 2550 เวลา 12:30-13:30 น.

พระธาตุคอกยสุเทพมีความหมายของคำว่าศักดิ์สิทธิ์ซ่อนอยู่ในตัวเองอยู่แล้วอย่างเข้มแข็งและเป็นความหมายที่ได้รับการส่งต่อกันมานาน

ตอนที่ 4 สรุปข้อมูลในส่วนพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่ทำการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์เบื้องต้น

จากประวัติศาสตร์ของวัดที่เกิดจากการสร้างขึ้นโดยเจ้าเมืองเชียงใหม่ในอดีต วัดพระธาตุคอกยสุเทพราชวรวิหารจึงเป็นวัดของเมืองเชียงใหม่ไม่ใช่เป็นเพียงแค่วัดของชุมชนหมู่บ้านคอกยสุเทพหมู่ 9 ประกอบกับการเกิดขึ้นของวัดเป็นการเกิดขึ้นก่อนที่ชุมชนหมู่บ้านคอกยสุเทพหมู่ 9 จะเกิดขึ้น วัดพระธาตุคอกยสุเทพจึงเป็นวัดที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับการอุปถัมภ์โดยชุมชนคอกยสุเทพเท่านั้นเป็นการอุปถัมภ์โดยชาวเมืองเชียงใหม่เป็นส่วนใหญ่ แต่ในทางกลับกันชุมชนหมู่บ้านคอกยสุเทพหมู่ 9 ด้วยซ้ำที่อาศัยพื้นที่ของวัดพระธาตุคอกยสุเทพเป็นแหล่งทำมาหากินของคนในชุมชน การได้รับการสนับสนุนเงินบริจาคที่เกิดจากการท่องเที่ยวเป็นรายได้หลักในการทะนุบำรุงวัดยังเป็นการตอกย้ำให้วัดพระธาตุคอกยสุเทพเป็นวัดของชาวเมืองเชียงใหม่และเป็นวัดของสาธารณะชนมากกว่าที่จะเป็นวัดของชุมชนหมู่บ้านคอกยสุเทพ 9 เพียงผู้เดียว แต่ไม่ได้หมายความว่าคนในพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านคอกยสุเทพหมู่ 9 ไม่ได้รู้สึกถึงความเป็นเจ้าของวัดภายในชุมชนอย่างวัดพระธาตุคอกยสุเทพ แต่ลักษณะของความสำคัญในการเป็นเจ้าของและความรู้สึกศรัทธาที่มีต่อวัดพระธาตุคอกยสุเทพนั้นเป็นความรู้สึกที่ติดทนไม่สมควรแก่การลบหลู่ เช่น ในความเห็นของสวัศที่มีต่อนักท่องเที่ยวที่แต่งกายไม่สุภาพ, ไม่เหมาะสมและไม่เคารพสถานที่ว่า “การแต่งตัวผู้หญิงโดยมากมันไม่เคร่งครัดบางคนแต่งตัวใส่สั้นบางคนใส่สายเดี่ยวพอมาทัวร์วัดเที่ยวว่ามันไม่สมควร”⁵⁴

ในการให้ความหมายของ พื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ของคนในพื้นที่มีการให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่คล้ายกันคือการให้ความหมายว่าวัดคือพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ แต่ในการใช้พื้นที่ของวัดของแต่ละกลุ่มคนนั้นมีความแตกต่างกันตามความต้องการของแต่ละกลุ่มคน เช่นการใช้พื้นที่วัดในการจำวัดและการปฏิบัติธรรมะของพระสงฆ์, เณร และแม่ชี การใช้พื้นที่ของวัดในการประกอบอาชีพ เช่น การค้าขาย, การรับจ้างถ่ายภาพและการวิ่งฟิล์มของชาวบ้าน เป็นต้น แต่ในการใช้พื้นที่วัดที่คนในพื้นที่ใช้นั้นแฝงซึ่งความเคารพและศรัทธาต่อพื้นที่เช่นที่ เด็กชาย บริพัฒน์ ได้กล่าวว่า “เมื่อเล่นบนวัดต้องไม่เสียงดังต้องเรียบร้อย”⁵⁵ เป็นต้น การให้ความหมายและการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สามารถแบ่งได้ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

⁵⁴ จากการสัมภาษณ์นาย สวัศ มนตรี วันที่ 5 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 14:30-15:00 น.

⁵⁵ จากการสัมภาษณ์เด็กชาย บริพัฒน์ นาคสุวรรณ อายุ 9 ปี วันที่ 7 มิถุนายน 2551 เวลาประมาณ 10:30-10:45 น.

1. การให้ความหมายและการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ตามลักษณะของภูมิศาสตร์ เช่น ที่ พระครู สังฆารักษ์ ญาณฐากรณ์ ได้อธิบายว่าพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของตนเองนั้นคือคอยสุเทพ ทั้งหมดเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์⁵⁶
2. การให้ความหมายตามสถานที่ว่าเป็นสิ่งที่คนได้อุปโลกน์ขึ้นมา เช่น วัด ศาล ฯลฯ
3. การให้ความหมายตามความคิดความเชื่อและตามประสบการณ์ของแต่ละคน เช่น เป็นสิ่งที่กราบไหว้บูชา สามารถช่วยบันดาลให้ได้ดังสมปรารถนา หรือการได้รับการปลุกฝังจากพ่อแม่ ผู้ปกครองที่สั่งสอนลูกหลานว่าจะอะไรเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์หรือที่ไหนเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ เป็นการสืบทอดความหมายของความศักดิ์สิทธิ์จากประสบการณ์จากรุ่นหนึ่งสู่รุ่นหนึ่ง

ในการให้ความหมายพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็นพื้นที่วัด โดยคนในพื้นที่แล้ว ยังมีการให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่นอกเหนือพื้นที่วัดด้วย เช่น ศาลเจ้า, ศาลเสือบ้าน, ศาลโค้งขุนกันชนะนันทและแม่ธรณีเจ้าที่ ซึ่งพื้นที่เหล่านี้ล้วนอยู่ในพื้นที่ของหมู่บ้านทั้งสิ้น คนในพื้นที่มีการแบ่งพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ออกจากพื้นที่สามัญที่คล้ายกัน โดยการแบ่งพื้นที่จะอ้างอิงกับสิ่งแวดล้อมกายภาพที่เป็นลักษณะของขอบ เช่น ถนน ทางเดิน ทางเท้าเพราะลักษณะขอบของสิ่งก่อสร้างต่างๆ ที่เป็นเส้นแบ่งสิ่งเป็นสิ่งที่ชาวบ้านคุ้นเคยและใช้ชีวิตอยู่กับสิ่งเหล่านั้นในชีวิตประจำวัน

ในการดำรงไว้ซึ่งความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จำเป็นต้องมีความต่อเนื่องของการให้ความหมายและกิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นที่นั้นจะต้องเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเหมาะสมกับการเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ด้วย เพราะถ้าขาดความต่อเนื่องของการให้ความหมายต่อพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์พื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งหรือมีการเปลี่ยนกิจกรรมที่เกิดในพื้นที่ให้เป็นกิจกรรมอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับความศักดิ์สิทธิ์จะทำให้ความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บนพื้นที่นั้นเปลี่ยนไป ดังพื้นที่ในส่วนที่ 2 ของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ของวัดแต่ได้ใช้พื้นที่ในส่วนนั้นให้ชาวบ้านเข้าไปใช้เป็นพื้นที่ประกอบอาชีพค้าขายของคนในชุมชน กิจกรรมที่เปลี่ยนไปบนพื้นที่ทำให้การให้ความหมายของพื้นที่ที่เคยเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของวัดกลายเป็นพื้นที่สามัญสำหรับการค้าขายของคนในหมู่บ้านในที่สุด ดังเกิดเห็นจากการค้าขายที่ไม่เป็นระเบียบเรียบร้อยที่เกิดขึ้นดังที่ได้แสดงให้เห็นในส่วนของปัญหาการใช้พื้นที่ในส่วนที่ 2 ของชุมชน

สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันการท่องเที่ยวที่เข้ามาในพื้นที่ทำให้เกิดการให้ความหมายต่อพื้นที่ของวัดขึ้นอีกหนึ่งความหมายคือเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทำให้เกิดการเกิดความสับสนในการปฏิบัติตนต่อพื้นที่อย่างเหมาะสมเช่นการใส่เสื้อผ้าที่ไม่เรียบร้อยหรือไม่มิดชิดเข้าสู่บริเวณพุทธาวาสเป็นต้นและใน

⁵⁶ จากการเก็บข้อมูลในการสัมภาษณ์พระพระครูสังฆารักษ์ญาณฐากรณ์ วันที่ 21 มีนาคม 2551 เวลาประมาณ 13:00-14:00 น.

ความหมายของพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวส่งผลก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบนพื้นที่ของวัดเพื่อตอบสนองต่อการท่องเที่ยว ดังที่แสดงให้เห็นคือมีการก่อสร้างอาคารต่างๆ ขึ้นมาเพื่อบริการนักท่องเที่ยวหรือแม้กระทั่งการอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆ เช่น การบริจาคเงินให้วัดผ่านบัตรเครดิตซึ่งสร้างความสับสนและทัศนคติที่ไม่ดีต่อนักท่องเที่ยวบางคนที่ไม่สมควร⁵⁷การให้ความหมายของพื้นที่ว่าเป็นพื้นที่สำหรับการท่องเที่ยวไม่ได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่เพียงอย่างเดียวส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของพระ, เณรและแม่ชีอีกด้วย ยกตัวอย่างเช่น แม่ชีจะต้องรับหน้าที่ขายดอกไม้รูปเทียนบูชาพระให้กับนักท่องเที่ยวหรืออยู่บริการให้เช่าพระเครื่องตามซุ้มพระเครื่องที่ทางวัดได้จัดไว้ ซึ่งเป็นกิจที่เพิ่มขึ้นมาเนื่องจากการท่องเที่ยวทั้งสิ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการได้รับความหมายใหม่ที่ซ้อนทับลงไปในความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวด้วยนั้นทำให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่และพฤติกรรมของผู้ใช้

การเชื่อมโยงของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ที่มีต่อพื้นที่สามัญบนพื้นที่ศึกษานั้นมีการเชื่อมโยงทั้งทางด้านกายภาพและทั้งทางด้านนามธรรม การเชื่อมโยงทางด้านกายภาพของทั้งสองส่วนที่มีต่อกันนั้นเห็นได้จากการเอื้อเฟื้อกันและกันในการใช้พื้นที่ เช่น พื้นที่ส่วนที่ 1 ของวัดที่อนุญาตให้ชาวบ้านในชุมชนเข้าไปประกอบอาชีพรับจ้างถ่ายภาพได้ พื้นที่ส่วนที่ 2 วัดได้ให้เช่าพื้นที่ของวัดเพื่อการประกอบอาชีพค้าขายให้กับคนในชุมชนและการเอื้อประโยชน์ให้ใช้พื้นที่อื่นๆ อีกมาก ทางด้านความเชื่อมโยงทางด้านนามธรรมนั้นความศักดิ์สิทธิ์ยังเชื่อมโยงทางด้านจิตใจของชุมชนเป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชุมชน ตามความเข้าใจและมุมมองของงานวิจัยชิ้นนี้ซึ่งมองความศักดิ์สิทธิ์และพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ว่าเกิดขึ้นมาจากประสบการณ์, ความทรงจำและการรับรู้ เพราะฉะนั้นจึงไม่น่าที่จะสามารถระบุได้ด้วยคำอธิบายโดยคำใดคำหนึ่งตามความหมายตรงตัวของพจนานุกรม⁵⁸ ได้ว่า คำว่าศักดิ์สิทธิ์เป็นคำวิเศษ แปลว่า ที่เชื่อถือว่ามีอำนาจอาจบันดาลให้สำเร็จได้ตั้งประสงค์, ขลัง, เช่น สิ่งศักดิ์สิทธิ์ วัตถุมงคลศักดิ์สิทธิ์ เพราะมันมีความเคลื่อนไหวมีพลังวัดในการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

⁵⁷ จากการสัมภาษณ์มีคุณเทศก์ไม่ประสงค์ออกนามคนหนึ่งที่พักนักท่องเที่ยวมาเที่ยววัดพระธาตุดอยสุเทพเป็นเวลามากกว่า 10 ปี เมื่อวันที่ 10 พฤศจิกายน 2550 เวลา 10:00-10:20 น.

⁵⁸ ความหมายตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2522